

Баймуратов А.
40 жас. З. Баянмуратов
Орталықтан Қазақстанға
1901-1904 ж. ауырған.

Қарағанды, 1922.

96 бет.

Байтурсул
40 йаска
Ахмед Байтурсулوف

398
520
рк

Байтурсул уми Ахмет
40 йаска. 3 басманы
оринидаган Козакшава
1901-1904ч суварган
Фарқ Мисал.

Байтурсул уми Ахмет
Казан 1922ч 96 бет

اورسچادان فازاچاعا 1901 - 1904 جلد اردا
تارجمه اپتكەن: آخمدەد بايتورسۇلوف.

C. X.

~~EX 48~~

VI-1972

3 نچى باسيلوۆى

10341-36

Тип. „ТАТАРСТАН“ Мәتبәғәсі
г. Казань. — 1922 г. «Татарстан» Мәتبәғәсі
Казань. — 1922 г.

Р. В. Ц. Казань.

Тираж 5,000 экз.

ГОС. БИБЛИОТЕКА
КССР им. А. М. Пушкина

1. Предисловіе. . . . . زامانسداریما
2. Лебедь, Щука и Рак. Крылова. . . . . آق-قۇۇ، چورتان ھام
چاپان. . . . .
3. Чиж и Голубь, Его же . . . . . چېجق بېن کو گەرچن
4. Лошадь и Осел. Хемницера. . . . . آت بېن اپسەك
5. Обезьяна. Крылова. . . . . مايمل
6. Колосья. Его же. . . . . اپگننك باسداری
7. Лягушка и Вол. Его же . . . . . اوگز بېن بافا
8. Дуб и Трость. Его же . . . . . اپمەن مېن قامس
9. Волк и Журавль. Его же . . . . . قاسقر مېن ترنا
10. Осел и Соловей. Его же . . . . . بېل بېن اپسەك
11. Две мухи. Его же . . . . . اپسكى چېن
آرستان، كىيك ھام
12. Лев, Серна и Лисица. Его же . . . . . تۈلكى
13. Ворона и Лисица Его же . . . . . قارغا مېن تۈلكى
14. Волк и Ягненок. Его же . . . . . قاسقر مېن قوزى
15. Дерево. Его же . . . . . جاس آغاچ
16. Лев состаревшийся. Его же. . . . . قارنايغان آرستان
17. Старик и смерть. Его же. . . . . چال مېن آجال
18. Добрая Лисица. Его же . . . . . قايرمدى تۈلكى
19. Марышка и очки. Его же . . . . . مايمل مېن كوزلدرک
20. Крестьянин и работник. Его же. . . . . چال مېن جۇمسكەر
21. Белый Богач. Его же . . . . . چارلى باي
22. Зеркало и обезьяна. Его же. . . . . آйна مېن مايمل

زىماندا سداريما.

اورسداڭ تارجمە اپتدم ميسالدارن،
آزرگە قولدان كېلىگەن اوسى بارم.
قاناغات آزغا دېگەن، جوققا ساير -
قومىنىب قوڭرايما قۇربىلارم

بابى جوق جۇمسداغى مېن بۇر آرق.
كۈنى قايدا اۇزدك چغار توبدى جارب!
آت تۇرماس آياغندا جېلى بولسا،
دۇسرلەب چابسا برەۋ قيقۇۋ سالب.

بار بولسا سونداى جۇيرىك قزار دېيىمىن؛
اپستلسە قۇلاغينا ادۇبر بارب،
آيتبەسە آرق چاۋب اوندرەمە؟
جۇرگەندە قامت باسب قاجب - تالب.

آ. ب.

1

آق - قۇۋ، چورتان عھام چايان.

جۇنك آلدى چايان، چورتان، آق - قۇۋ بۇر كۈن،
جېگىلىب، تارتدى اۈچەۋى دۇر كۈن - دۇر كۈن:
تارتادى: آق - قۇۋ كوككە، چايان كېين،
جۇلقىدى سۇۋغا فاراى چورتان چركن.

بۇلاردىكى ماچاقاتنى آز بولمادى؛
 جۇمىسى اورنىنا گېب ماز بولمادى؛
 تارتسادا بار كۈچدەرن آيمايلاق،
 آسلان جۇك اورنىنان قوزغالمادى.

اونچاما اول جۇك آرتق آۇر اپمەس؛
 قۇر سرتدان پالەن دېۋدە تۇر اپمەس.
 جۇك براق ءالى كۈنگە اورنىندا تۇر؛
 بىر اڭغاي تارتباغان سوكۇ بارى نېگىس.

جىگدەر مۇنان غىبىرات آلباي بولماس،
 آۋوھلى بىرلك كېرەك بولساق جولداس.
 بىر كىنك آيتقانىڭا بىر كۈنبەي
 استەگەن انىماقسىز ءاسك اوڭباس.

2

چىچىق بېن كوگرچن.

بىر چىچىق تورغا تۇسدى، سورى قايناب؛
 باردىما، كم بلەدى، آجال آيداب.
 بالەنى قازا مېنەن قايدا . . . . دېمە!
 غارىب بوب، اوتر سورلى كوزى جايىناب؛

جانىنا جاس كوگرچن اۋچب كېلدى:
 «نە قارا باسدى، تورغا تۇسب؟» دېدى.
 «تال تۇسدە توردى كورمەي سوقرما اېدىك؟
 «اېس - آلاڭ، آقبلى جوق، كۈچك» دېدى.

تۇسەرمە ابىسى دۇرس كۈندز تورغا؟
«آقىلڭ جوقتيغىنان قالدڭ سورغا.

مىسالى: مېنى آلداب ھېچ واقتدا -
تور تۈگل، تۇسرە آلماس اونان رورغا.

«كەم كۈلمەس بوستىغىڭا سېن جامانڭ؟
«آلدرغان آيلاسنا بۇر نادانڭ.

«مېن سوغان قول بېرەين تۇسبەسىمە؛
«آمالى ساغان - غانا مول آدامڭ».

دېسەدە: آقلى سېرىك قونغان باققا؛
بېم بولماس، باسدان باغڭ تيار چاقتا.
پىسقىسب كوگرچنم اوترغاندا -
قالبدى ءوزى تۇسب قل تۇزاققا.

آقىلڭ قايدا كېتىدى دانچېبانم؟
سېرت اېتېب تۇسبىدسكە قول آلسقانڭ؟
بەرۈگە كۈلىسڭ كېلەر ءوز باسىڭا -
تابالاب مۇنان بۇلاي كۈلمە جانم!

بەرۈدى بلمەس آدام تابالايدى.
باق كوچسە آقىلىڭقا قارامايدى.
اسكئەن بۇر استەگەن جازم تابساڭ -
بولدى دېب بلمەگەننەن چامالايدى.

«جازمسدان اوزمس بولماس» دېگەن سوزدى.
 بېسكەر دېپ فېكر اپتۇۇ جارامايىدى.
 «آلانك، آدام باسى - توبى» دېگەن -
 قۇوسادا قالاي قاراي دواملايدى.

3

آت بېن اېسەك.

برەودك اېسە گنى مېن بار اېدى آتى؛
 آپارار بۇرقالاغا بولدى زاتى؛
 آتى مېن اېسە گىنە آرتب آلب،
 آپاكداب، جولغا قۇسب، كېلە جاتدى.

جۇنك آۇر؛ اېسەك ساسب آلاقتايدى؛
 اېدېسى دېم آلۇوغا قاراتبايدى.
 آل كېتېب جىغىلارغا تايانغاندا،
 جالېنب آنقا اېسەك سوز آيتادى:

«آت دوستم! جۇگم آۇر خالم اېدى؛
 اېمەسېن جۇرە آلاتن اېندى اېتتى.
 زورېغېب جولدا اولاب قالاتن من
 آلماساڭك آۇسترب اېر - آز جۇكدى».

آت اوغان ھېچ اېر جاۋاب قايتارمايدى
 اورلاب جۇگن، اېسەك قايقاكدرايدى.
 اپنتىگب، اچن سوغب، دىمى قۇرب،
 جۇرەرگە اونان آرى جاينى قالمايدى.

جغدى، پىسەك بايغۇس دىمى قۇرب؛
 تۇرمادى آيداسادا ايمىسى اۇرب.
 سويدى دا، جۇگن، تيريسن آتقا سالب،
 قالاغا كېلە جاتدى تاغى جۇرب.

قارا كۇدار! چارا بار ما منا سورغا؟
 آياغن، آت كېلەدى باسب زورغا؛
 قىسمى ايسەك كورگەن بۇدا كورب،
 بولدىرب، بلغاقتايدى او كۇدى - سولغا.

او كىنىب اونكەن اسكە آت كېلەدى:
 «مىن خاتە ايتكەن ايكەم .. آھى! دېدى.
 «ايسەكەن آز جۇك آلب قاراسقاندا،
 فييندىق مۇنداي ماغان بولارما ايدى؟»

بۇل سوزدەن قانداي غىبرات آلماق كېرەك؟
 مىسالى، ايتكەن خاير بۇر بىساي - تېرەك
 خايرك بىرەۋگە ايتكەن بولب تېرەك
 كورەرسن راخاتن كۈلە ككەلەب.

خايردك اپك آفزالى بۇل دۇنيادا:
 بىرەۋگە قىلغاندا جاردەم بېرمەك.
 كىمى بىرەۋ زور بېينەتكە تاپ بولادى،
 گاه واقت آر بېينەتدەن قاچامن دېب.

مايمىل.

جېر جىرتىدى اېرتە تۇرب قارا چېكىن.
 قاچاننان كېسىپى اېدى اېگن اېكىكەن.
 آسراب قاتن بالا اېكېگى مېن،
 كسى اېدى كۇچن جۇب آوقات اېتكەن،

اېرتەدەن كېچكە دېين دامل آلماي،
 اوتىكزىدى اوزاق كۇندى قىزمەت بېن.
 «جار اېدى، بارەكەلىدى... ساپاز - آى دېب!
 آغسىدى بېردى اوغان اوتىكەن - كېتكەن.

كۇنچىك اېتىدى بۇغان مايمىل نادان.
 (ماقتاۋدى مايمىل تۇڭل، سۇيەدى آدام).
 اوسنداي جۇرتدان ماقتاۋ آلماي تۇغۇن،
 اويلادى، مېن كېمەن - بە؟ دېب آنادان.

مايمىلدىڭ كوزى عتۇسىدى توماچاغا؛
 «اېندى جۇرت قالسىن» دېدى «تاماساغا»؛
 توماردى بۇر كوتەرب، بۇر سۇيرەتب،
 بۇلندى اوزاوزىنەن اوڭاچادا.

تومار مېن دومالايدى اويغا اوردەن؛
 بۇر اېسە آرقالايدى آلب چېردەن؛
 او كېسىن، چايقان آتداى، باسا آلمايدى؛
 دېنەسى كورنەيدى آققان تېردەن.

سارف اېتىدى جان اياماي، مايمل كوچن؛
 شېج بىر جان ماقتامادى اېتىكەن اسن؛
 سقلدى اوسى مايمل ادامدار كوب؛
 كورسەتب نە غلاين آچب غۇسۇن.

نە بتەر، كوچدى اورنسىز چېككەن مېنەن؛
 چىغار ما تاسقا اېگن اېككەن مېنەن؛
 اويلا ما آغىس، ابروى آلامى ذىب؛
 پايداسىز قۇر مېخنات اېتىكەن مېنەن.

ماقسودقا، اويىڭا آلعان، جېتە آلماسىڭ؛
 مال چاچب قۇردالاغا تو ككەن مېنەن؛
 پايدالى اسدەن آلا ابرويىڭ،
 كېتەيدى كېين قاراي تېپكەن مېنەن.

اورندى بولسا اېتىكەن مېخناتىڭ،
 خالقدىڭ تۇسرەرسن التيفاتىن،
 پالەنچە بارە كەلدى... جار ايدى! ذىب،
 چىغادى سول واقتدا جاقسى آتق.

5

اېسىڭنىڭ باسدارى،
 بىر ادام جاس بالاسن جانينا آلدى؛
 اېكەۋى سايران اېتېب كېتېب قالدى،
 قىرپ آرلى - بېپىرلى جۇردى - داشى،
 اېسىڭچى اېگن اېككەن چېرگە باردى.

آرالاب ۋار اپگندى قاراب ۋوردى،
كېزى ابدى ۋسب بولغان اپگن ۋورلى.
باسدارن دانگه تولغان نومەن سالب،
بۇيدايلا بېينە تاغزم اپتب ۋوردى.

جالغز - آق ۋر بۇيداي ۋور كوككە قاراب؛
بېينە ۋر جالغز ۋوزن كوككە بالاب.
بالانك سول بۇيدايغا كورى ۋوسب
بلمە ككە كېتىدى كوگلى ۋونن سۇراب:

«قۇلب، بۇيدايلا ۋور باسن سالب.
«جېرگن مرزا خۇدای نۇرغا قانب،
«آى آكە! مۇنك ۋمانن ۋوسندر چى!
«ۋر اسكە ۋور من ۋوزم خايران قال:

«بۇل بۇيداي كوتەرب ۋور باسن كوككە؛
«قار ايدى چېكرەيب ۋوزگە كوككە؛
«ۋوزينە ۋوزگەلەردى تېگكەر مەيتن،
«سونچاما بۇل بۇيدايلا ۋدانى كوككە؟»

«آيتايىن مۇنك ۋمانن بالام ساغان:
«چراغم، ۋورن كورب تاكدانبا اوغان؛
«ۋوزگەسى نومەن قاراب بۇگلكەنمگە،
«اويلاما كېم اپكەن دەپ، ۋبارى سونان»

ۋجانادا آكەسى آيتدى بالاسينا:
«سۇقتانبا ۋور سۇرايغان قاراسينا!

«خۇدايىم اوزگەسىنە دان بېرگەندە،
 «بۇل بۇيداي دانىمىز قابىدى آراسىدا.

«بۇيدايىلار، باسى تولىق، ئايىلاپ تۇر
 «دان بېرگەن قوجاسىنا سىيىنپ تۇر،
 «باسىدا بۇل بۇيدايىنىڭ دانى بولماي،
 كېكەرەپ، كوككە قاراپ بۇلىنىپ تۇر.

ابىلدە كوب بۇل بۇيدايى آدم دەيدى،
 تېسكە بېر اونی خالق، جامان دەيدى.
 قالپى اېمەس تېسكە بېرلك دانچىبانىڭ
 تۇتنبا بۇل مەزدى بالام دەيدى.

6

اوگز بېن باقا.

بۇر اوگز آيدىن چالقار كولىگە كېلىدى:
 جاغلاپ سۇۋانى بار جېرگە كېلىدى؛
 چىلدەنىڭ سارچا - تامز استىق كېزى،
 بېك قاتتى قانى قاچىپ چولەب اېدى.

سۇۋاچىب كولىڭ چىقىدى جاغاسىنا
 مال اېدى كوز توياتىن قاراسىنا.
 آرتقىچا بۇر كولى - باقا كۇنچل اېكەن
 سول كولىڭ باقاسىنىڭ آراسىدا.

اوگزدى سۇۋغا ئويغان باقا كوردى؛
 سېكرب كوز چىسىنە چىتېب كېلىدى؛

بولام مېن دە سوناۋ اوڭز دەى دېب
جېل تارتىپ، ئاسىب، كېۋىپ قارىنى كېردى،

سۇرادى جولداسىنان «تولدۇمبا؟» دېب؛
«اوڭز دەى، آناۋ تۇرغان، بولدۇمبا؟» دېب؛
اوڭز بېن اپكەۋىنە قاراب تۇرب،
جولداسى جاۋاب بېردى سوندا بۇى دېب:

«اوڭز دەى بولۇۋساغان قايدا چراق؟!»
«آراڭز ابىكەۋىز دىڭ نىم - آق چراق!»
«اونى مېن بىردەى بولب تولىماق ئۇڭل،
«قالپىڭنان آسقان جوقىڭنىڭ آرتقراقى».

- «قاراچى! اپىندى قانداى بولدۇم؟» دېدى.
«مىنە مېن جاڭگالدا بولدىم» دېدى؛
جولداسى تاغى قاراب دېنەسىنە:
«قالپىڭدا قاراڭ مېنەن فورمىڭ» دېدى.

دۇنيادا مۇنان كۆنچل كېمىدى باقا،
زورلاندى قارىنى كېرب، اپىندى باقا.
چىداماى چۇقا قارىن كېرۇۋىنە،
چارىلب، سول آرادا بولدى باقا.

كۈنئاسى كۈندەگە نىڭ جامان قاتتى.
كۈندە مە برەۋگە آلا بېرگەن باقىدى.
اوڭزدى كۈندەب سوزداى بولامى دېب،
كول - باقا اونان تانچا پايدا تابىدى؟

أۈۈەلدە قۇداي اولچەب بېرگەن دېنە =
 قانچاما زورلانغان مېن آرتلماپدى.
 ناقل سوز: «آلن بلمەس - آلك» دېگەن
 اوسىنداي آۈرە بولغان جاننان قاپدى.

7

اپمەن مېن قامس.

بُر كولدك، اېمەن آيتدى، قاميسينا -
 سبائلاس كۈبدەن بېرگى تانيسينا:
 «جاراتقان مېنى خۇداي سونچا آرتق،
 مقتى دېب، چېر جارىلاد دابيسىما!

«جالغزاق تېك كورەمەن قافدك تاون؛
 «دۇنيادا مېنك قورقار بارما جاۈم؟!
 «قاسقايب ايىلمەيمەن، بۇگلمەيمەن.
 «سوقسادا قانداي قاتتى قۇيۇن، داۈل.

«قورغايمن ء اوزم نۇگل، آيماغمدى،
 «بولسادا قانداي آپتاب، قانداي جاۈن.
 «مك سان قۇس كېلب قونسىن بۇتاغىما،
 زەررەدەي كورنبدەيدى ماغان آۈر.

«بُردى اولاي جاراتقاندا، بُردى بۇلاي،
 «بارينەن قور جاراتقان سېنى خۇداي.
 «جېل تۇرسا زارەك اۈچب قالتر ايسك،
 «باسىك، آۈرلايسن، قونسا نورغاي.

«جېل جۇرب، سۇۇدۇڭ بېتى جېرلاسا،
زىگداپ قۇلاغىڭغا سېرلاسا،
بۇ گەلسىڭ سونچا تومەن،
نۇرامن جارار اېد دەپ جەلماسا.»

«اېگەر دە جاقن جېردە بولساڭ ماغان؛
ھېچ كىمدى جولا تېباس اېم قورغاب ساغان.
فۈەلدە سېنى خۇداى جار اتقاندا
آسلان سېنىڭ جاڭگىدى اوپلاماغان.»

«بېرىدى ساغان اورن سۇۇغا جاقن؛
تۇرسىن دەپ قۇيۇن، داۋل، دۇۇغا جاقن؛
كوز سالب ھار تارابقا قاراپ تۇرسام،
آز اېسكەن دۇنيادا سېنىدىن فاقر.»

— «قۇلاق سال، اېمەن باتر، توقتا آزر اق!
اېسىمى فاقر لىقدىڭ مېنىدىن جراق.
اېيلىنىسەم مېنى داۋل سىدىرا آلماس؛
سىدىرا سېنى قايتا بۇرن راق.»

«اختيار داپۇل سوقسىن، قۇيۇن سوقسىن
اېم مېنىڭ ئۈچن جېمە براق.
داۋلدان اېيلىنىسەمدە، بۇ گەلسەمدە
مېن ساغان جالنى اېمەن جار دەم سۇراب.»

«اېمەنم! سېن بىلمەسەڭ مېن آيتايىن!
مېنىدە سېنىڭ خاۋفڭ آرتقۇر اق.»

«اول راس سېنى ءالى جېڭە آلماي ءجۇر،
 «كېز كېلمەي كۇچى سېنەن باسماق».

«دۇنيادا ءاوزم دېمە جالغز مقتى
 «آداسقان اولاي اويلاپ خاتالىق دى.»
 بولمادى سوزن تامام ايتكەنچە،
 بۇر قىراپ قۇيۇندى داول چقدى!

داۋلدىڭ اېكېنىنە چداي آلماي،
 نە تۇرلى ماخلىق دىڭ باري اقدى.
 قاچاننان آيلا ايتب ءادس آلغان،
 جابىسب، جېر باۋرلاب قامس بۇقدى.

قايسارب، قايسباسدان اېمەن تۇردى،
 داۋلغە كورسەتمە دېب مقتى اقدى
 نە غاسن اونڭ اېمەن اېكەندىگن—
 قوپارب، تۇبرى مېن داۋل جقدى.

بلەمز، قامس ناچار، اېمەن مقتى
 اېمەندى، مقتى دېگەن، داۋل جقدى،
 مايسب، قارسىلاساى، قامس بۇغىب،
 سنباسدان، سول داۋلدان آمان چقدى.

مقتى دېب، بولسا برەۋ اتى چققان،
 آيسب، بولماساجان اونى چققان؛
 (كسىگە آسا قايرات پايدا بېرمەس)
 بۇر كۇنى جازم تابار تاسقانقدان.

كۈچتىنىڭ اڭغايى مېن جۇرگەندى -
 اويلاما استەيدى دېب جاماندقدان.
 بولماسا قاير اتيڭما اپبىڭ سپرك،
 و افا جوق، قۇر آيلاسز، مقتىلقدان.

8

قاسقۇر مېن تونا.

بۇ قاسقۇر ساپار چېكىدى اپلدەن جراق؛
 نېچە كۈن تابباي آزق قالدى جاراب؛
 جېمتىككەڭ جاقن جېردە ايسن سېزب.
 فاس - اپىكەڭ كېلە جاتر سوغان قاراب.

قاسقۇردىڭ، كىم بىلمەيدى، قوماغايىن؟
 كوڭلدەن، جېمتىك كورب كېتىدى وايم.
 كېلىدە بۇر سۇيە كدى سالى آۇزغا،
 چېتىندە بولەشكەك جاتقان داين.

كېمىرمەي، قالبنچە جۇتب قالدى؛
 تاماقدان، جۇرمەي سۇيەك تۇرب آلدى.
 قاقالب، دېم آلا آلماي ساسقانىنان
 آلاقتاب، جان جاغيناكوزن سالى.

قاقالدى، سۇيەك جۇرمەي تاماغنا؛
 بولمادى ھار تۇرلى اپتىكەن آمالينا
 جانينان كۇدەر آۇزب تۇرغان چاقدان -
 كوزينە تۇسبەسنبە جالغز تونا.

ترنانى چاقرادى ايچارات بېن،
 مانسن بايانداۋغا جايى كېتكەن
 اوبلايدى بۇ تۇرغاندا تۇل آلماس دېپ،
 كوڭلن جۇمساتباسام آلداب، اېپ بېن.

بۇرنى مەقتىلقدى بۇلاى قويپ،
 ترناغا سوز سويلەيدى كچياك بېن:
 «چراغم، دۇنيادا اۇمتباين،
 «قۇتقارساڭ مېنى خازر اوسى دېرتدەن.

«تانيىب سېنى مېنەن دوس بولماققا
 «جۇرۇۋچى اېم كېزكېلگەى دېپ تىلەب كويدەن
 «بۇلۇۋچى اېم آكەڭدى دە، ترنا، سېنىڭ،
 «دۇنيادا كىم بار اېدى اونان اوتكەن؟!»

«اېجەلدەن اولقىلىق چوق ناسلىڭدە.
 «كوز سالب قاراب تۇرسام آرغى تۇبدەن.
 «بالاسى آتايىنىڭ سېن بىر آسل؛
 سرتىڭنان جۇرمز ءالى زور اۇمت بېن.

«بىلە آلماي نە غلارن ساسقالاتاب،
 «آلدۇدا آغاك اوتر اېسى كېتكەن.
 ترناجان، نە قىلساڭدا اېندى اوزك بىل.
 «آيدىنىڭ سارقنى اېدىك جۇرتقا جېتكەن»

ترنا اېستب منا سوزدى سۇۋداى تاسدى.
 فاسقردىڭ تاماغىنا تقدى ياسدى.

سۇۋىر ب سۇيە كدى آلب تاستاب اپدى -
 اۋھى! دېب قاسقر سوندا كوزن اچدى.

قۇتقارغان زور بالەدەن ترناسينا
 اول براق كورسەتەدى ايخلاسى.
 «اپىگەگن بېر» دېب، ترناسۇراب اپدى،
 فاس - اپىكەڭ ساۋ كۇندەگى آنگە باسدى:

«نە دېيسىڭ، اوپنبا اوسىڭ، چنبا ترنا؟
 «قاجاۋغا عماجنون جوق ساغان مۇندا.
 آقى آلب اوزگەلەردەن دانەب قاپسىڭ
 «قوى، ترنام، اوپنبا مېنى آۋرە قىلما.

«مېن ساغان اولجا بولار ايرىڭ - بە اپدىم؟
 «قۇتقاردىڭ سوزم سىلاب اپرنىبەدىڭ
 «سىغا - سى» دېگەن مېندەن تاز ياسىدى -
 «آۋزىما سالب تۇرغان، كېمرەدم.

«كورنېبى جوغال چاپچاڭ كوزىمە اپنىدى -
 «تۇسىنىب آيتقان دوستق سوزىمە اپنىدى.
 «آچ بۇرى نېچە كۇندەى عادام تاتباغان -
 «اۋبالماس تاپ بېرۇڭگە اوزىكە اپنىدى».

ترنا اپىستېب منا سوزدى جامان ساسدى؛
 اپتېس دېب قاسقر اولاي اويلاماسدى.
 «ساداقا باسدان قۇلاق» دېگەن م قال، -
 بېچارا جان ساۋغالاب تۇرا قاچدى.

قیسساسی «قاسقر - ترنا» بولدی تامام.

منهزدهس قاسقر مېنەن كېي بۇر آدام: ناز خلك چە لولە
 باسینا بالە تۇسب قسلغاندا -
 جالینب جالپایادی كېلېب ساغان.

قۇتقارب اول بالە دەن جېدەرگەن سوڭ،

بولمايدى اوغان كسى سېنەن جامان. غلبا ا حال نىقا
 جوق بولغان اوتقا كۇيىب مۇلككۈدەي - آق، مېنا نىقا
 خاپرك زايا كېتەر اېتسەن اوغان.

كسىگە وافيپر مەس اوندای آدام،

ئاچيگىز اوندای جاننان كېاسە چاماك،
 قاسقرغا خاير استەب ترنا بايغۇس -
 قۇواندى كېتسە نېنە ءوزى آمان.

خايردى قاراب استە آدامينا،

قارلاس ءوزك مېنەن چاماليفا.
 قاسقرداي قارا جۇرەك زالمىدارك -
 جۇرمەگدەر تۇسب كېتەب تاماغيينا.

9

بلبل مېن اېسەك.

بۇر كۇنى بلبل قۇسدى اېسەك كوردى

قاسينا سوز آيتباققا جاقن كېلدى:

«سرتسكەن سايواغچ دېب جۇرت ماقتايدى،

«تسكداين دوستم بۇر آز سايوا دېدى.»

«كەم بېلىسن مۇنان بۇلاي كورەرمىدى؛

«سايرا دېپ تاغى ساغان كېلەرمىدى.

«مېن تۇرمن ئوزم اپستېب سناماققا

«ماقتاۋداي بارما اپكەن دېپ اونەرگىدى».

اپسەكەككە سوزن بېلىل قابىل آلدى.

قۇلاغىن سالىب اپسەك تۇرا قالدى.

داۋسۇن آلدە نېچە تۇرلەندىر ب

ساندۇۋغاچ نە آدەمە آنگە سالىدى؛

بېلىل تۇر تۇرلى-تۇرلى آنگە سالىب؛

سايرايدى بىر ناز، بىر ناز، بىر ناز.

داۋسۇنداى سېزغىنكە آلسىداغى

قۇلاققا كېيى بىر داۋسى كېلىدى نالىب.

بىر اپسە چىقىلغان آچچى داۋس،

چېكەككەنن اوتە جازدى قۇلاق جارب.

بىر ماغلۇق: چېن - چىركەي، قۇرت - قۇمىرسقا.

تەككەدى اورنى اورنىدا تۇرا قالىب.

سايرايدى بىر دە آقۇن، بىر دە قاتتى،

كېيىدە اسقۇر ب، كېيى واقت تاككەداى فاقدى.

جېل تىب. قۇسداق قويىپ چۇقۇلاغانن،

قويلاردا كۇيسىن تىيىب تەككەداى جاتتى.

كورسەتەب بار اونەرن بولدى بېلىل؛

اپسەكەككە قارسى قاراپ قوندى بېلىل؛

قاراب تۇر اپكى كوزن ايرماسدان،
شەنچى نەدەر اپكەن دېپ اپندى بلبىل.

سوندا اپسەك سوز آيتادى بلبىل قۇسقا:

«ماقتاۋلى بارغوى، آنياز، ھازىر تۇسدا؛

«سولاردىكى بارچاسى دا آدەمە آنكە»

قاۋدىكى آيغرنىڭ اېمەس اوستا.

«آيتاين مېن بىر آقلى، بلبىل چوراق،

«تېڭدا سېن التيفات بېن سالب قۇلاق:

«قورازدان بىر آزرارق كۈي اۋيرەنمەك

«سايرار اپڭ مۇنان كورى دە ارتق راق».

بۇل سوزگە جاپر لەنب بلبىل قانتى

سوز تىڭداپ مۇنان آرى قۇرالمابدى.

اپسەككە سىناپاسن خۇدايم دېپ،

پەررر اپتب اۋچىدى دا كېتب قايدى.

آل اپندى مۇندا قانداي غيبرات بار؟

اپسەككەدى آس اپتەتن كوپ آدامدار؛

سار چېزدەن ساق آلتندى آيرمايتن؛

قۇنيادا بار اپمەسبە نە ناداندار؟

اپسەككەدى قالپى گېيى بىر آدامداردىڭ،

كوزى ئار، كوڭلى سوقر جامانداردىڭ.

آسلىدى جاسق بېندەن تانىمايتن

سېنىن مەقتا، آلا، نادانداردىڭ.

۱۰ اپكى چېن،

بُر اوگز كۇنى بوين تارتب سابان،
 قايتدى اپلگه سابانى مېن كېچكە تامان.
 مۇيزىندە قارا چېن اوتراپدى
 كېز بولدى بُر تانىسى جولدا اوغان.

تانىسى مۇنى كورب كېلە جاتقان؛
 آستندا اوگزی بار سابان تارتقان.
 «كوزيمه، كۇنى بوينى كورنەب اپلڭ،
 «كېلەسن سويلە دېدى، سېن قۇي جاقدان؛

سوندا بۇل مۇرنن كوكمە كوتەرەدى؛
 آدامسېب، ماگزدانب، جوتەلەدى.
 «چېر جرتب كۇنى بوين چار چاپ كېلەم—
 «مازالاب، سۇراب ساغان نە كېرەگى؟»

آدامدى كېيى بُر تۇرلى آلب اېسكە،
 فاراساق غيبرات بار بۇل كېسكەسە.
 برەۋدكە يا قايراتن، ياداۋلەتن—
 «اوزمىسېب جۇرەقندەر بار اېمەسبە؟»

كېيى برەۋ كوتەرەدى مۇرنن كوكمە؛
 «اوز آددن اوزى بېلگەن آدام كۈبە؟
 ماقتانب، بارندە اوزم اېتدم، دېپىدى—
 برەۋدكە چلاۋندا جۇرب تېككە.

آرستان كىيىك ۋە ھام تۇلكى

بار اپىدى بىر زېڭگىر تاۋۇ آسقان بىيىك،
 ھار تۇرلى مېكەن اپتەكەن آڭدار سۇيىب.
 جول چېككەن تاماق از دەپ، آچ آرستان
 سول تاۋۇڭك آراسىدا قۇۋدى كىيىك.

چاقىداپ جۇردى آرستان جېتەن دەپ
 اويلايدى تۇسك تاماق اپتەن دەپ.
 كېلەدى كىيىك جلاب بىر خۇدايغانا.
 قاي اپتەكەنە مۇنان آمان كېتەن دەپ.

جلاساڭ چىن زارىغىب بىر خۇدايغانا
 اويلاما قالادى دەپ زارك جايغانا
 جانىنان كىيىك كۈدەر اۈزگەن، چاقىدا
 اپتەكەنە كېز بولادى تېرەڭ سايغانا.

قۇۋاندى سايدى كويۇپ اپىدى كىيىك،
 سايلاندى اوتەين دەپ كۈچەن جىيىپ،
 زىرقىپ، آتقان اوقداي اوتە چىدى.
 آرستان فاللا پېردى ۋاچى كۈيۇپ.

سول جېردە تۇلكى كېلىدى آرستانغا،
 «جىغاساڭ، دەيدى، بارن آلسەندى»
 بولارسىڭ دۇسبان تۇگىل، دوسقا كۈلكى-
 كىيىكەن قالب قويساڭ چارسقاندا.

آيتامن مۇنى ساغان دوستۇق بېنەن،
 آلمايمن ھېچ نارسەگىدى آلداب سېنەن
 ئىيىستى بايگەسنەن قۇرقالادى—
 كېى برەۋ جۇرەكسىزدەك، دوستۇق بېنەن.

«تەلسەك قولىدان كېلمەس ئەسك بارما؟
 » ئىيىستى اپت قايراندى كۇچاك باردا.
 «سېدىغان جامان كىيەك ئوتتە كېتتە،
 » ئاۋيات قولى توقتاغانىك ئاۋسى جاراغا.

«آقساڭ نە چىدارلىق آيىباتىڭا؟
 » دۇسباننىڭ قالما مەسقىل غايىباتىنا.
 «تۇرسامدا سايدىڭ كورب تېرەككىگەن—
 » سېنەن اپىڭ مېنەن قايرانىڭا.»

چېلىكىدى مەنا سوزگە اپىندى آرىستان،
 قارغۇغا جارىچىتىنە كېلىدى آرىستان،
 جېتە آلماي قارىغان مېن آرىجانىنا—
 تۇبىنە جاردىڭ قۇلاب ئولدى آرىستان.

تۇلكى— اپىكەك قۇلاب اولىگەن دوستۇق كوردى؛
 آقرن اويغا تۇسب جاقن كېلىدى.
 آتاۋسىز سۇيگەن دوستۇق تاستاسىنا؟
 سول جېردە كېچىكەدى— آق آسن بېردى.

«اولتۇر، دوستۇق آلداب، تۇلكى بۇزۇق
 ھېچ جاتر اولىسى مېن اپتن بۇزۇق؛

بۇر آيداي آزق ايتىپ تۇلكى جاندى -
 سۈيەگن جان دوسىنىڭ تازا مۇچىب.

دوسىڭ كۆپ تىرىلك بېين آماندىدا -
 تۇلكىدەي سوز بېرەتن جارغا جىقبا؛
 ھار اسكە آماندىدا قايراب سالب،
 مۇجىتىن سۈيەگىدى جاماندىدا.

كسىگە تازا جولداس تابۇۇ قىين؛
 كۆبن - آق دوس ايتەدى مال مېن بۇيىم.
 دوستىنان، دۇسبانىڭنان بىر دەي ساقتان،
 باسكىدا سىرا، آخىدە، بولسا مېيىڭ.

اويلاما چىن دوستارڭ مول اپكەن دېب،
 سوزىنە اپرە بېر مە جول اپكەن دېب.
 دوستىڭدى، قىين اسكە قايراب تۇرغان
 بىلىگەيسىڭ چىن دۇسبانىڭ سول اپكەن دېب.

قارغا مېن تۇلكى.

بۇر تۇير ارىچكىدى تاۋب آلب،
 آغاچقا قارغا قوندى اۋچىب بارب،
 توق ساناب ارىچكىدى كوگىلىنە -
 جېي قويمى اوتر اپدى اويغا قالىب.

فاچاننان نېلىگىلى آكفاۋ آلا فارغا!
 ناسىكە پوزىرماغان، چارا بارما؟
 چىغانن چىغاسىغا بولب سابهب-
 آغاچدى تۇلكى زالم آرارما!

تستەگەن ارىچىگن تۇلكى كورب،
 آياغى اپىتەب باسب چاقن كېاپ:
 «اۋھى!» دېدى «كورەتندە كۈن بار اپكەن-
 » جۇرۇۋچى اپم سرتدان آسق بولب اولب.

«تاماسا فاراغانغا تۇرك فاندای!
 » مناۋ كوز، مناۋ موين، مۇرن فاندای!
 » گاۋھردای فانادار ك جارقرايدى-
 » كېلىستى فالای بىتكەن چانا ماكدای!

«كوركەمدك سيفانكىنان تابىلغاندا-
 » داۋسكدا بولسا كېرەك چىرن بالداى!
 » كوبدەن- آق دابىسكىدى ابىستىمەك-
 » بولغان سو ك كېلە آلمادم چىرم چالغای.

«سېنى از دەب كېلىب تۇرمن آلس جېردەن:
 » سۇلۇۋ دېب ماقتاغان سو ك ھار كىم كورگەن.
 » خالق آيتسا- قالىپ آيتبايدى» دېگەن راس-
 » آرمان جوق جاندا سېنى كورب اولىگەن.

«كورككىدى بىرە آلمان چارب خاتقا،
 » يا سويلەب جېتىكزە آلمان آيت جاتقا.

«مېن خايران نه غب بادچا قويماغان دېب -
«داۋسكدا سيفانكداي بولغان چاقدا!»

«تورگىدى كۈن سېككىدى كورب تۇرمن:

«چداماي بويىم بالقب اېرب تۇرمن:
داۋسكداي نم بولماسا بۇر چغارچى -
«اپستۇۋگە قۇمار بولب اولب تۇرمن.

ماز بولب، ماقتاغانغا ناساندان،
فايتباسن، دېب اويلادى، سانغى سىنب:
آلسدان آرب، آچب از دەب كېلىگەن -
بايغۇسك كېتىسن دېدى كوڭلى تىنب.

اوترك ماقتاغانغا فارغا اېرب،
«فارق» اېتىدى پارمەنچە جانن كېرب،
ارمچك فارق اېتكەندە جېرگە قۇسب،
جېب آلب تۈلكى كېتىدى جورتب جېلب.

فارساق كوب آدامدار تۈلكى بوب جۇر،
زالمدق اوترك بېن مۈلكى بوب جۇر،
سولاردق سۈمدىغينا تۇسنبەگەن
فارغاداي جۇرتقا مازاق، كۈلكى بوب جۇر.

جۇرت اېدىك آكتائۇ اوسكەن قازاق بوب، РК

ГОС. БИБ. МГУ
Ка. ССР им. А. С. Пушкина
ИНВ. №

آراغان زالمداردك تلىنه اېرب،
چورمەسەك جارار اېدى مازاق بولب.

13

قاسقر مېن قوزى.

بۇلاققا سۇۋ اچۇۋگە كېلدى قوزى
جانندا سېرىگى جوق جالغز اوزى.
«بۇرى جوق دېسەك چغار بورك استينان»
بالە مېن، قازا آلسبا كېلسە كېزى:

قاڭغىغان تاماق از دەب بۇر آچ بۇرى،
قوزىغا جېتېب كېلدى جاپناب كوزى.
جېمەككە كىنا قویب سول آرادا،
جالاغىب، منە قاسقر آیتقان سوزى:

«سېن قوزى! تېسكە قاراب چۇرە آلمایسك،
«سوقتېبا ماغان دېسەم تىل آلمایسك.
موينكدى خازر جۇلېب آلاينبا؟
«سۇۋمدى نېسكە بىلغاب الايلايسك؟

قوزى آيتدى: «قاسقر تاقسر، توفتا آزرارق!
تېرگە كىز كىنام بولسا آدل براق.
«آزىكز چاتقان چېردەن نومەن كېلېب
«اچدم مېن جۇز قادامداى قاچق راق.

«بۇل چېردەن اېڭ آز بولسا بۇر جۇز قادام،
«مۇمكىنە الايلاۋغا اوشى آرادان؟!

«سز كوكول اوزگه گه جوق خيانتتم
 «نه چارا؟ چيتكەن بولسا بۇگۈن قازام!»

«بېكەرمە» قاسقر آيتىدى «مېنىڭ سوزۇم؟»

«پلەسك جالمانچى دېپ كىمدى ئوزك؟»

«آ كە كىدى آلدۇن اغى تانيميسك؟»

«بالام سېز بايقاب قارا آچب كوزك؟»

«اوسنداي سوزدەر مېنى كۆيدىردى»

«دېسەمەك چىرايىن- آق اپتىب عىزۇم»

«اپسىمەن ئول- اولسگە نچە كېتە قاتماس»

بلىترقى اوسى آرادا سو ككەن سوزك»

— «كېزەك بېر ئېر آزرلىق سوزگە، تاقسر!»

«كېلەمەن چارتى جاسقا كوزگە، تاقسر!»

چارالب دۇنياغا بېيل كېلسەم—

تېمەن بلىتر نەغىب سزگە، تاقسر؟»

— «اول آچە سېز بولسايساك سېنىڭ آغاك»

«اويلارك مېنى چويمان كېلسە چاماك»

«آيت بولسەن، قوپچك بولسەن، قوجاك بولسەن»

چاۋزدق اويلايسكدار بارك ماغان»

— «نانسا كز آغامدا جوق، انمەدە جوق»

«واغلىرى ناچارلىقدان منمەدە جوق»

«ناخاندان مېنى، تاقسر، كۆيدىرە سز»

«چاۋزدق سزگە اويلاغان كۈنمەدە جوق»

«- اول ساغان آلدە كۆيەۋ، آلدە قۇدا!»

«سۆيۈمەيدى قوى آنالى مېنى ءجۇدا!»

«پا بولەك، پا جىيەنك، با ناغاچك.»

«آيتەۋر ساغان اوقساس اپىدى اودا.»

«قوى زاتتى تالاي زابر بېردى ماغان.»

«سولارن مېندە استەيمەن اپىدى ساغان

«كېگمى قويدان آلماي كىنەن آلام.»

«تاۋسبا او دېپ، بۇ دېپ سوزدى اوغان.»

«تەقسىر آي! ھېچ جازىغىم جوققوى مېنك!»

«زابر غوى برەۋ اۋچن كۆيدىرگەنك!»

«اۋندەمە، جېتەر خازر واقتىم جوق،

«تۇرۇۋغا آق، قارا كىرى تېرگەب سېنك.»

«آلبىسك جامان آدەت فارسىلاسب،

«سېنك مېن تۇرامبا مېن ملچىكدا سب؛

«آيتاين بىلگك كېلسە قوزم ساغان:-

«كەك سول: جېگم گېپ تۇر فارنىم آچب»

چوچىدى قوزى بايغۇس خۇلقن تانىب،

قۇتىلار بىلگەن مېنەن اونان نەغب!؛

فواسىبا قوزى جۇمس قاس-اپكەكە-

چوندى ايتىنا سالب آلب.

اورمانغا قاسقر كېتىدى قوزىنى ئالب؛
 بېلگىلى اپتەر اسى ئالب بارب.
 اوسنداي جاز قىزدى جازدرانن
 ھار جېردە كۇچتىلەردە بار غوى قالب.

قاسقردىك زورلىق بولدى اپتكەن اسى
 اويلاپمەن، اونى ماقتار چەقباس كىسى.
 ناچاردى تالاي آدام تالاب جېب جۇر،
 بورىدەن آرتق دېيىمىز اونىڭ نەسى؟

14

جاس آغاچ

اورمانغا بالتاسى مېن كېلدى موجك؛
 آرالاب آغاچ تا كۇداب جۇردى كېزب.
 ياپىرم-آى، آمان فالساق چارار اپدېب،
 جانىنان كورگەن آغاچ تۇردى بېزب.

موجككە بۇر جاس آغاچ آيتادى سوز:
 «خۇدايدان تىلەۋچى اپدەم كېلتىر دېب كېز.
 ھىڭدا بۇر آغىس ساغان بېرەر اپدەم
 «اوسى اۈلكەن آغاچداردان تۇتقارساڭ تېز.

«تېنچىما بۇلار مېنى اوسرمەيدى؛
 «تاسالاب كۇنىڭ كوزن تۇسرمەيدى؛
 «اوسىلار تۇرغاننان سولك جېر تار بولب
 «اپر كىچە تامرلارم كوسامەيدى

«مېندە جوق بۇلارغا ايتەر آمال اېندى.

»دېب تۇرمن قۇتقارۇۇچم جاڭئا كېلىدى.

»قورچالاب، جان جاغىنان قاماب آلب

»آسلان جېدرمەيدى سامال، جېلىدى.

»بولغان سوڭ چامام كېلمەس اوچنەسبەدم؟

»فیراتب ءآلم جېتسە كېسبەسبە اېدم

»جايقالب جايراغم آلدە قاچان -

»كوركى بوب اوسى آرانڭ اوسبەسبە اېدم؟

»بۇلايچا اوتەرمە اېدى ءاومر تېككە؟

»زور پايدام تيمەسبە اېدى توڭرەككە؟

»كولەككەم كېڭ دالانڭ كوبن جاۋب لىقالىقتىن؟

»تالاسب تۇرمانسبا اېدى توبەم كووككە؟»

آغاچدڭ ءسوزن موجك قابل آلدى؛

فیراتب بارېنەدە اوپران سالىدى.

كېسىلب آغاچ بتكەن جان جاغندا -

سورايب ماناعى آغاچ جالغز قالدى.

فیراغان آغاچدارغا فاراب تۇرب،

قۇواندى مۇقاتقانداى جاۋن قرب.

برەۋدڭ باغى باسدان كوچەرنەدە

قاس بولار جاقمى مېن خۇداى اۇرب.

آيرىلب جان جاغندا پاناميدان -

قورقادى اونسەدافى قوبون ءجۇرب.

اۋرىنىپ جاز استىققا، قىس سۇۋۇققا،
بۇر اېسى بۇرچاق. سوغىب بولدى قۇرب.

اول قانچا پايدا تاپدى جالغز تۇرب؟
اوزگەنك آلك اېتىب بارن قىرب.
آغاچدا، قۇۇراب تۇرغان، آل بولسنىبا -
كېتىپ اېد داۋل سوغىب قالدى سنىب.

سوندا اوغان، سنىب جاتقان، جلان كېلىدى.
اوزىكك بالە تىلەب آلكك دېدى،
قورغاۋچ جانىكداغى آغاچداركك -
كىناسز بارىنە لارك سالدىكك دېدى.

پاناككى جېلدەن كۈننەن قورغاب تۇرغان،
فرغىزب اوزكك جالغز قالدىكك دېدى.
آلانكك، آرام بېيىل سۇمەس قولى -
اوبىككا اوزكك جاتقان جاندىكك دېدى.

جگىندەر جاقىنىكك مېن بولماككدار قاس
قاس بولغان جاقىنى مېن آخردا اوگباس.
آغايىن بۇرى پانا، بۇرى قارۇۇ
كسىگك جېككە ساياق باخت قونباس

كېى آخماق آلكك اېتەر جاقىندارن.
آياماى جۇمساب كۈچ بېن آقلىدارن
جاۋ نۇگل ايتدەن بوپىن قورغاي آلماي
قاپتەرار آخرىندا قاقىمدارن.

قارتايخان آرستان.

فارنايب آرستانڭ ءالى كېتىدى؛
 آيىنىدى، جورت قورقاتن ءسانى كېتىدى.
 يېتىنە جان كېلمەيتن واقتدارى، -
 آرتينا بۇر قاراماي بۇرى ءوتىدى.

آياقدا دارمەن قالىدى جۇرەرك - آق.
 نەم قارتدق، جاس ايمەسقوى كورەرك - آق.
 ءتس ءتوسب، ترناق مۇقاب، قايرات كېتىب،
 جايى بار نىچ جانب اولەرك - آق.

تەنچينا قويمادى اونى اوزگە آكدار؛
 باتلماي «سېنى - مە؟» دەپ جۇرگەن جاندار؛
 آناۋدا، مناۋدا ءوچن آلب جانر -
 قاچاننان آرستاندا كېگى بارلار.

آت تېپىدى، فاسقر قابدى اېتن ءوزب؛
 بۇر اېسە جارالادى اوگز سۇزب؛
 قىنادى ءھار كەم كېلىپ بلسكە نەچە -
 آرستان ءاۋن چغارماي جاندى ءوزب.

كۇرانب جانر اېدى اولەين دەپ؛
 فاسينا اېسەك كېلدى كورەپس دەپ.
 آرتقچا جانغا باتار چېرن قاكداب،
 اودا تۇر آرستاندى تېبەين دەپ.

«ياراھېم!» سول ۋاقتدا دېدى آرسىتان:

«مېن تۇڭل قورقۇۋچى اېدى آت قامىدان.

«بۇل اوگز، مناۋ قاسقر تېمەك تۇڭل -

» زارەسى اۇچۇۋچى اېدى كورسە آلسدان.

«دارېغا! اول زاماننىڭ بارى اوتىدى؛

» كارىلك دېمگەن بالە كېلىپ چېتىدى.

«ئىس ئۇسب، نرناق مۇقاب، آل كېتكەن سوڭ

» سورېما مۇننىڭ بارى اېر بوب كېتىدى!.

«تېبەم دېپ كېلىپ تۇرغان مۇناۋ اېسەك

» آياقتا جانۇۋچى اېدى بولب توسپەك.

«كېچەگى داۋرەن باسدا تۇرغان چاقتا

» مۇنى كم اېتۇۋچى اېدى جان دېپ اېسەب؟

«كوب چغار: جوق دېمەيمەن، كنام مېنىڭ.

» ريزامن باقى - بالەكە بىردەى سېنىڭ.

«تۇياغىن بۇل جاماننىڭ تېگىز بەى آل -

» خورلىقدان، مۇنان كورگەن، جېڭل اولم.»

آيتلغان، بىردەى اېمەس، اوسى آڭدار؛

اچىندە جاقسى جامان، اوسالى بار.

آرسىتان، جلقى، اوگز، اېسەككە اۇقساس

اويلاساق تابالمايما نېچە آدمدار؟

اېرلەر بار: زاماندا داۋرەن سۇرگەن؟

دۇسبانن اېرەگسكەن جالغىز بۇرگەن.

تارتايغان رىسانداي ئالى كېتە،
قارغۇنى بىرل و اقتدا آزب جورگەن.

باق قونسا سىلار آلاچ، آغايندا؛
كېلە آلماس جامان پاتىب ماگايكا.
سكئان باخت قۇسى اوچقان كۇنى
ئول - ئوتان باسىنادى مالايكا دا.

16

چال مېن آجال.

درماننان بۇر چال قايتدى ازىن آلب؛
ئۇ كچە كىرەب كوتەرە آلماي اولب-تالب.
ويىنن جېرگە قويىب بۇر آزاراق -
مىسايىب جاندى بايغۇس او يىغا قالب:

مېن سورلى، آرى كارى، آرى جارلى

آسراؤ او كاي ايمەس آۋىلى جاندى.

قارتايدىم، جالدارغا قايراتم جوق

بېرمەدى ئۆتىنارلق خۇداي مالى

«بۇل ماغان نە قلغانك، جار اتقانم؟!»

بىر مالغا آۋىلى جاندى قار اتقانك؟

ئولەرمەن سالغرت آچقا قايدان ئاۋب،

خاجەتم بىر ن ساي غب جار اتپادك.

«نە جازدم قوتقارماسدای بۇل بېيىنەتدەن؟
 «كۈنڭ جوق تىلەگىدى قاپل ايتكەن.
 «بىرەنۇ كېچ، بىرەنۇ اپرەنە اولب جاتىر، -
 كېلمەيدى ماغان آجال قايدا كېتكەن؟»

مۇنى اېستېب آجال چالغا جېتېب كېلدى.
 چاقىردىڭ جاڭا نېگە، دېدى، مېنى؟
 آجالدى كورگەن چاقدا زارەسى اۇچىب،
 چال بايغوس ساسقانينان بۇلاى دېدى:

«چار ايدى، بارە كەلدى خويچ كېلىڭ سېن!
 «اوزم آچ، آرى كارى، قۇوانم كېم.
 «اونىر من اوتىنىدى كوتەرە آلماي،
 «جىبەر دېتېب آرقالانېب چاقىرب اېم.»

چال بولمىن جاسى جېتېب، جېڭگەن قارتىق.
 يا جۇرگەن جوقچىلىڭ زارن تارتىب،
 ساۋ جېر جوق دېسەندە اۇرۇودا -
 اولمىنەن تىرىلىگن كوزەدى اوتقى.

كېيى بىرەنۇ كوتەرە آلماي جۇرسە كۈنن،
 كېيىگەن ساغاناندا تىلەيدى اولم؛
 بولادى ناداندىق بېيىن زور گىنامكار
 «اسىنڭ قۇدرەتنىڭ بىلمەي جۈنن.

قايرمىدى تۇلسكى.

بىر مېرگەن بوزچا قۇسىدى آت بىلىدى.
(قويمادى ءولترب - آق جالغىز جاندى.)

باسندا بىر آغاچدىڭ ءۇچ بالاسى
چىرىلداپ اۇياسىندا جېتىم قالدى.

آنا جوق ناسىتىنۇغىن تاغام - جېتىدى.

كۈن كورەر بېچارالار قايتىپ اېتىدى؟
چۇۇلاغان بالاپاندار داۋسىن اېستىپ
سوز سويلەپ اوسىلايچا تۇلكى كېلىدى:

«آلدا سورلى بېچارا بالالار - آى!

«جاسىنان اولىگەن اېسكەن آنالارى - آى!

«كوبەلەك، چېن آۇلاب كۈن كورەتن

«جوق اېسكەن سورلىلاردىڭ چامالارى - آى!

«آى قۇسدار! تىڭدا كىزدار قۇلاق سالىپ،

«كېزەك بېن جېم تاسىگدار اۇچىپ بارىپ.

«اۇچەۋن اسراۋغا قانچا قىيىن؟ -

«اېتىگدەر آز كۈن خاير بولىپ، چارىپ.

«كوكەك قۇس! عىجۇنىڭ تۇلەپ ءجۇرغوى بېسكەر

«آزراق جېتىم ءۇچن جۇلساق نېتەر؟

خايردىڭ بۇل دۇنيادا جېتىمگە اېتىسكەن،

«باسقا ءاس ساۋابنا بارما جېتەر؟

«بوز، بورغاي! فاراب تۇرما سېن دە تېپكە؛

«جۇرەسن بېكەر چىرلاب اۋچىپ كوكە.»

«دالادان، توغايلاردان تاماق از دە!»

«بۇلاردىڭ اۋچەۋىنە كۆب كېرە كېدە؟»

«سارموپن! اېر جېتىدى غوى بالالارڭ،»

«بالە دەن خۇداى ساقىتار بىرەر - جارىم

«بۇلاردىڭ كۈندىز تۇنى جانىندا بول،»

«جوقتا تىباى سورىلاردىڭ آنالارن.»

«قارلىغاچ! سېن كېلىتەرسەڭ ماسا، جېن،»

«بۇلارغا اودا نۇرەك بولار تىغن.»

«اوسىنداى جۇرت جايلانسان ساۋاب اسكە -»

«اوبىات قوى كرسىبەسەڭ جارتىغىم!»

«ساندۇۋغاچ! نەغلاين سېنى قايراب!

«قويارسن اوقتىن - اوقتىن اوزىڭ سايراب،»

«كوڭىلن بىر آزغانا كوتەرمەككە،»

«زىلىنىڭ جېتىم قالغان سورى قايناب!»

«دوستارم! اوسىنداى بىر اس اېتەلك:

«جاسداردى جېتىم قالغان كسى اېتەلك!

«اېزگىلەر اورماندا بار اېكەنن -»

«اوسىنداى ساۋاب اس بېن كورسەتەلك!»

تۇرغاندا تۇلكى سويىلەپ ساۋاب چولدى،

فايغىغا اېستكەننىڭ كوڭلى تولدى.

– آچدقچا چىداي آلماي ءاۋچ بالاپان،
آغاچدان تومەن چېەرگە ئۇسب قوندى.

چۇرت جىناب جاقسى كېڭىس قۇرغان ئۆلكى؛
زارلان بېتىمدى آياب تۇرغان ئۆلكى؛
أوزىنا اۋچەۋندە قاغىب سالىدى –
أوزى اپكەن ناغز خۇداي اۇرغان ئۆلكى.

چېب قويدى قۇسنىڭ چېتىم بالاپان؛
قورقباي - آق اۋرۇنلۇق ئۆلكى زالم.
قاراساق اهل اچىندە آزىها آدمدار -
چېب جۇرگەن اۋبالسنىباي چېتىم مالن؟

پانا بوب ءاوزنىڭ ساقدا قۇدرەتم!
كىدە كم بالاپانداي فالسا چېتىم!
جۇمساق ئىل، كوڭلى قاتنى زالىمدارنىڭ -
اپتە گور چېتىمدەردەن آۋلاق بېتىن!

مايمل مېن كوزلدىك.

فارتاپب ناچار كوردى مايمل كوزى،
اويلادى اپم اپتەرگە اۋغان ءوزى.
كوز آزسا كوزلدىك اپمى دېسگەن -
نېتەن قۇلاغينا جۇرتنىڭ ءسوزى.

بېس-آلتى كوزلدىكى مايمل تابدى.

بىر آزن قۇيرىغىنا تىزىپ تافدى.

قارادى بىرن ايسكەب، بىرن جالاب،

بىر مېزگىل توبەسىنە قويىپ جاندى.

پايدا جوق ايسكەسدە، جالاسادا،

قويىپ-آق ھار جېرىنە قاراسادا؛ -

مايمىلغا كوزلدىكى اېم بولمادى -

آدامنىڭ كوزدەرىنە جاراسادا.

«جوق» دېدى «چىتمەي دە پايدا تىتەن:

ماجنون بۇل چىندان دارۇۇ كۈتسەن!

«جاقسى - آق دېپ كوزلدىكى چۇولاۋچى اېدى -

«بارى دە جالغانچى اېكەن آدام بىتسەن.

«سوزدەرى جۇرتدىڭ آيتقان بارى جالغان

«مېن جارم جالغان آيتقان سوزگە نانغان.

«كورمەدم جاۋ آلگردان ھېچ بىر پايدا -

«اېكەن گم بوسقا كېتىدى از دەب تالغان.»

قارا كىز مايمل نە اېتىدى سوندا تۇرب،

بىر تاسقا اۋردى بارن اۋلاقتىرب،

آچۇۇ مېن جارمىقدان پايدا بارما -

كۈل - كۈل بوب كوزلدىكى قالدى سىب.

آلفانغا بۇل كېڭەس دە غېبىرات بار؛
 مايمىلچا ئاس اپتەتن كۆب ناداندار.
 پايدالى زاندى اورنينا جۇمىساي آلماي-
 سرگەتن پايداسز دېب جوقبا آدامدار؟

19

چال مېن جۇمىسكەر.

چال قايتدى مالايى مېن پېچەن چاىب
 بالەنى سېزەمە آدام تۇرغان ماغىب
 اورمان مېن كېچكە تۇرم كېلە جاتدى-
 بارانس اېلگە تۇورا بۇر جول تاپب.

تاب بېردى فارسى آلدېنن آيۇۇ چىب
 بولمادى آيلا اپتەرگە اوغىب، بۇغىب
 اۋستينە چالداك آيۇۇ قونب قالدى-
 سورلىنى آ- دېگەنچە چىرگە جىب.

جۇمارلاب، باسب جانچىب آيۇۇ چالدى،-
 چىمەككە اېندى باستاب اگىلايلاندى؛
 باۇرم پالەنچە جان، آيرچى- آى دېب-
 مالايغە چال جالىنب قولقا سالدى.

مالايى تېمىر آير بالتانى آلب.
 آيۇۇدى جقدى پاسن، اچن چارب
 قان- قان بوب اۋستى- باسى اولەين دېب،
 قورقراپ آيۇۇ جاتدى اكرانب.

چال تۇرب اپندى اوزىنان اېسەن - آمان،
 چاقىنداب جۇمسكەرگە كېلدى تامان؛
 آۋمەسەر آقىلڭ جوق ۋايت، دوڭز دېپ،
 بايغۇسىدى، بالاغاتدۇب، سوكدى جامان.

اۋر ساسن نېگە چالم ماغان دېدى؛
 سو ككەندەي نە استەدم ساغان دېدى؛
 جازغانم مېنىڭ سېنى آيۇۇ جاۋدان -
 آيرب آلمانبا آمان دېدى.

چال آيتدى: گورمە يىمىسڭ نە اپتەكەنكىدى؟
 چېلىگب جندافۇۇغا چېتەكەنكىدى؟
 باردى - آق آكەڭ قۇنى سونچا چانچب -
 تىرىپسەن اسكە آلغيسز اپتەكەنكىدى؟

سوز جازدم اۋگت ۋاچەن بوز بالاغا،
 اوسنداي اپلەدە واقىغا آزغاناما؟
 خايرك نادانغا اپتەكەن چاچەان مۇلككڭ --
 بولادى راسۋاي قۇردالاغا.

خۇدايم، جولداس فلما جاماندارغا!
 كوزى تار، كوڭلى سوقر ناداندارغا!
 چاقسىلىق اپتەسەكەندە. ۋېر، اپتەسەكەندە،
 چاقبايسن كېي آخماق آدامدارغا.

جارلى باي.

بىر كۈنى جارلى اوتتۇرپ اويغا قالدى؛
بايلارغا كېيىن بىر ساراڭ كوزن سالدى؛
«ئەچىب، جېب، راخاتن كۆرمەگەن سوڭ،
ئە، كېرەك، دېيى، جىيىپ پۇل مېن مالدى.

«مالىڭدا نە قىزىق بار اېيتىپ جىغان؟
«جاننىڭغا ھېچ راخات اېتتەي جىغان.
«قىزىغىن. مالىڭ كۆرمەي پۇل دۇنيادا،
«ئالدىسىڭ آخىرەندە ساتىپ اېمان.

«اولەسىڭ، آرتىڭدا كۆپ مال قالدى؛

«كۆرىنە كىمىڭ مالى بىر بارادى؟

«آدال سۇت اېمگەن بالا قالسا آرتىڭدا،

«كۆپ بولسا آسىڭ پېرىپ تام سالدى.

«دارىغا! مېن باي بولسام چۈرتىدىن آسقان!

«اۋىلەردى سالدۇرار اېم قانداي تاسقان!

«سوم تۇڭل مگن بىردەن جۇمسار اېدىم،

«آياماي كېر كىيىم، اچەر آسدان.

«جىلقىدى، قىزمى، قويم مېنەن،

«جۇمسار اېم قوناغىما، تويم مېنەن.

«جۇرتىڭ جابقتىرماي كوڭلن آچىپ،

«كۈندە توي، كۈندە قىزىق، اويىن مېنەن.»

اوسىلاى جاندى اويلاپ كېدەى جازغان
 كچكەنە لاچغندا جېردەن قازغان؛
 آيافدا اېتىگى جوق، باسدا بورك،
 اوستىدە جىرتق كويلەك كىر - گر توزغان.

آفسافال، آق سالدەلى، تاياق قولدا؛
 سىقلدى جۇرگەن آدام اوزاق چولدا -
 كېدەيدىك باى بولسام دېپ، اويلاپ جاتقان
 اۇيىدە كىر كېلىدى بىر قارت سوندا.

اورنىنان كېدەى تۇرب سالام بېردى؛
 قارت، اوغان «عليكم السلام» دېدى!
 «بېرەمن منا ساغان آمياندى (*)»
 «باى بولاب مۇددا كىا جېت، الام، دېدى.

«كوب اپمەس خازر اوندا جالغىز دلدا،
 «اونى آلساك دلدا بولار تاغى اورنىدا
 «اونى آلساك جانا اورنىنان دلدا چىغى
 «ئاسلاماس آلا بېرسەك قانچا چىدا.

«اۇمۇتبا بۇل سوزمدى، بىانم بالا:
 مېيلىك تويغاننان سوك آلا - آلا،
 «آپاردا آمياندى سۇوغا تاستا -
 «بولادى تۇتىنارغا سونداغانا»

(*) آقچا سالاتن ادس.

اوسىنى آيتىدى دا قارت كېتىپ قالدى.
 كېدەيم قۇۋانغاننان اېسن تاندى.
 اوترب آڭ - تاڭ قالم بۇر آزدان سولڭ،
 چىلاندى (*) (آچاين دېپ قولينا آلدى).

اچندە آلتن جاتر آچب كورسە؛
 (باى بولۇۋ ساغانندا خۇداى پېرسە).
 جارلى اونى بۇلاى آلب قويپ اېدى،
 بلىندى اورنندا بۇر تاغى نارسە.

اودا آلتن، اونى قويدى جانا آلب،
 اۇگمبە!؟ تۇسمبە!؟ دېپ تاڭغا قالم؛
 اپر تەدەن كېچكە دېپن جارلى اوتردى،
 چىلاننان ساف آلتندى ساناب سالب.

ءاميان كۇندز ءتۇنى بولدى قولدا؛
 آس ءاچۇۋ، دامل آلاۋۇ بولمادى اوندا.
 آلتندى بولەك - بولەك ءاۋيب اوتر،
 ءاوزى مېن ءاوزى كېسكەس قۇرب سوندا.

«منەكى» دېدى «اېندى مېن دە بايىمن!
 «بايلار مېن جۇرقدان آسقان سايما - سايمىن.
 «خۇدايم پېرمەگەندە جاتىم اۇبقتاب،
 «تۇرغاندا خۇداى پېرب نېسگە اۇيقتايمن.

(*) چىلاندا آقچا سالاتن ادس.

«چىغارسام خازر آلتن ئاۋى آلتن.
 «اونان سولك بىر جۇز مكن بيه آلتن؛
 «كوچكەندە جۇكدەرمىدى آلتقا آرتامبا؟
 «تاغيدا آلتن كېرەك تۇيه آلتن.

«بىر جاقسى كېك قوناق ئاۋى جانا كېرەك،
 «كېلسەدە قانچا قوناق سىيا آلتن.
 «اول اۋيگە جبەك كورپە جاستق كلەم -
 «بولماين قوناقداردان اۋيالاتن»

سىير مېن مناۋ آلتن قويغا، دېدى؛
 آنالار فاتن آلسام تويغا، دېدى؛
 جۇمسارمن مۇنان سوڭقى آلتنداردى
 خارا جات: كييم - كېچەك بويغا، دېدى.

تابلدى بىرىنەن سولك بىر خاجەتى؛
 كۈن تۇگل، ئوتىدى سولاى نېچە چېتى؛
 چېمەدى اوڭدى ناماق، كورمەدى اۋيىقى،
 تۇرغانداى آۇرۇۋدان بولدى بېتى.

آى تۇگل آلدە نېچە جل اوتەدى؛
 آلسا اپىندى بارىنەدە پۇل چېتەدى؛
 اوزەنگە آمياندى آلب كېلىب،
 تاستاۋغا قىماى فايىتب آكەتەدى.

چىلاندى فایتىر آلب كېلەدى اۇيگە؛
 چداماق جانا قىيىن آچدىق كۇيگە
 تۇرغاندا قولدا ءاميان آلتىندارغا،
 تاغى بار قارىدىڭ سوزى دېگەن، تىمە.

آغار ب ساقال چاچى قارىدى اپىندى؛
 تاندىدە قۇۇ سۇيەك قاب آرىدى اپىندى؛
 قزىغىن مالدىڭ جۇمساب كورە تۇغىن -
 مېزىڭلىك كېتىدى ءاوتىب بارىدە اپىندى.

آداسى آقىلىنان دېۇگە چىدى،
 سانايىدى ءبر جاڭگىماي سونچا مۇگدى.
 اوسىنداي اچبەي، جېمەي جىغىن داۋلەت .
 قارا كىز آخىرىدا نە مېن تىدى!

اوستىنە ءبۇتن كويلەك آلماي ساتىب،
 آلماستان آزىق - تۇلك جارا ب قاتىب؛
 باياغى لاچىغىندا جان تاپسىردى،
 اونىچى مىليوندى ساناب جاتىب.

ءبر اپمەس تولىب جاتىر ارسىنداي كېىب:
 بار بولىب جوقدىڭ ءاسن استەيتىن كوب؛
 مالى كوب كوڭلى جارىلى آدامدارغا -
 آت قويغان قانچا تېرس جارىلى - باي دېىب؟

جامان غوى جار لىلىق كوى آدام زانقا؛
جانسى اپمىس راخاتىمىز بايلىق باقدا؛
مال جييب باي بولۇۋدى تالاب اپتىكەن
اپتىكەن بۇل كېتىشىدى اۇغىب ساقتا.

21

آينا مېن مايمىل.

آينانك فارسى آلدىنا مايمىل بارب،
آينادا ءوز سۇگرەنن كورە سالب؛
آيۇغا جاننداغى كۇلب آيتدى-
آقرن آياغى مېن تۇرۇپ قالم:

«بېر قارا! بۇكم ءوزى مئاۋ پېرك؟
«بىلمەيمىن فايدان چققان مۇنداى كورم؟!
«اون اپكى مۇچەسىنك بىرى ارگىدى اپمىس-
«كوز سالب قاراب تۇرسام ءھار بىر جېون!

«مېن بۇغان تىتدەى غانا اوقىساس بولسام،
«اچىمە پچاق سالب، اولەر اپدىم.
«اول راس بېسەۋ-آلتاۋ بار اپكەنى-
«كېپىسىز ناق ارسىنداى بولەلەرم.»

«مايمىل جان بىر آزغانا اپتىسەك توزم:
«مېنك بار جالغىز اۇز آيتار سوزم:
«اۇرە بو بولەلەرك سانانغانچا-
«آبايلا ب قاراچى اۋوئل اوزپكە اوزك.»

ايىۋىرىنىڭ بۇل قىلى آيتقان دوسقا
بۇر جىزىپ بىر گە. قۇرغان كوڭل قوسقا؛
الدى جون داسقاننىڭ « دېگەن سوزغوى -
ان اى بىر دالادا قالدى بوسقا.

مىسالى آدام مايمىل اولەڭ آينا؛
اولەڭدە تۇسنىگەنگە بار كوب پايدا.
آيتلغان اولەڭدە گى مۇن كورب -
تۇزەيتىن مەنەز خۇلقن آدام قايدا!

بىرەۋدۇڭ مۇن آيتسا اولەڭچىلەر؛
ئەماز بولۇپ تىگداغاندار قارق - قارق كۈلەر،
بولسادا نلق سول مەنەز ئەوز باسندا -
دېپ آيتار سېكىلدى اپسەن پالەنچەلەر.

مېن تالاي كورگەنم بار اوسندايدى.
ئەوز مۇن كىم آڭغار ب آبايلايدى؟ -
مىسالى، بىدك چىگەن پاراسن آيت -
كورسەتەر كوزن قىسب اولنايدى.

كسى مېن آرستان.
بۇر آڭچى اۇستاۋچى اپدى آڭدى قىر ب؛
اچىنە قالڭ آغاچ تورن قۇر ب.
بۇر كۇنى آرستانغا كېز بولبىدى،
سرتىنان قۇرغان تورن باغ ب تۇر ب.

آرستان آفردى اوغان آوزن آچپ:

«كورهين قىملىداچى قارسىلاسب!
«پىكرەپ جان پىتكەنگە پادچا من دېپ،
«ماقتاناب جۇرۇۇچى اپىڭ سۇۇداى تاسب؛

«قايراتڭ ماقتانانن قانداى اپىكەن،

«كپىل بېرى بايقاسالڭ كۇچ سناسب؛
«آدام راس بۇزگە پادچا بولساڭ،
«جۇرب كور آياغىڭدى قادام باسب!»

«آرستان! سېنەن آرتق اپمەس كۇچم،

«سوزمدى التىفات بېن تىڭداپ تۇسن؛
«اپتەتن مېنى آرتق خايۇانداردان—
«كۇچ اپمەس اونەرم مېن اپتىكەن اسم.

«اول راس، سېنەى اونچا بائر اپمەن؛

«ماقتانچاق اوترككە جاقن اپمەن.
«قانچاما كۇچ جىتتەيتن قىيىن اسدى،
«اورنىنا كپىلتەرەن آقىلم مېن.

«بۇل ساغان آيتب تۇرعان ناغزچنم؛

«چننېغىن كورسەتەين خازر مۇنڭ.
«اپگەردە سوزم جالغان بولاب چقسا،
«جېرسىڭ غوى سونان سوڭدا، جارقىتىغم!

«سېن قارا! قىلداى اورمەك آناۇ تۇرغان.

«مېن اپدىم آزابتاناب سونى قۇرغان.

«كچكەنە چېلگەدە* اوزى سېلىكلەيدى،
«كورەسن تېمەر اپمەس، يا ناس قورغان.

«جۇرسەمدە قايراتىكا سرتدان فانب؛

«كوزمنەن كورگەنم جوق ءالى آنق.

«آۋوھلى مېن اوتەين آرجاغينا،

«اوتەرسن مقتى بولساڭ بۇزب، جارب.»

«تۇرساڭ غوى كۈچ سناغا قىداى تورمېن؛

«اول تۇگل بايقاسقانمېن اونان زور مېن.

«سېن بارب آر جاغندا دايار بوب تۇر—

«جېتەر مېن دە خارر تۇۇرا جول مېن.»

جونەلدى كۈب سويلەمەي آدام فافر؛

قۇۋانب جىلام ءجۇرب بارا جاتر:

آستىنان تور— تورلاردىڭ ءاوتب آلب،

تۇردى اپندى كېلسەڭ كېل دېپ بۇزىڭ باتر.

آرستان چاپدى تورغا آتقان اوقداى؛

قومسنب بېينە آلدندا نارسە جوقداى.

اوتە آلماي توردى بۇزب، چىرماتىلا ب،

سول جېردە قولغا تۇسدى اۇرماي— سوقباى.

اورالب جاتدى تورغا آرستانم؛

آقلىدان بىلدى كۈچدىڭ قالسقانن؛

تېرىسنىن آرستاننىڭ سويىب آلب،

اولجالى قايتدى آكچى دانچېانم.

بۇل جازغان بوز بالاغا بىر واسىيەد
 اونەرسز قارا كۆچدە جوق خاسىيەد
 اويلاماي كۆچكە سېنىب ايتىكەن اسىدك
 زارارى ھار واقتدا باسقا نىيەد.

دېمەيمەن كۆچ كېرەكسىز آدام زاتقا؛
 اونەر، اوى اونان دا آرتق مال مېن باققا.
 اونەردك جوقدېغىنان آزب جۇرمز -
 ناغز بۇل آرستانداى بولماساق دا.

بۇل كۈندە كۈچەن لويىدى بۇرن جۇمسا؛
 قارا كۆچبايگە آلماي جۇر اوسى چاقدا.
 آمال ايت زامانككڭ اڭغايىنا -
 بايگەسىز قۇر اولاغ بوسقا چايبا.
 آقلىدان كۆچكسى آرتق، كورب جۇرسەكڭ
 جادىگە بۇل كېڭەسىدى اوقب ساقتا.

جۇرگنچىلەر مېن ايتدەر.
 كېچ مېز گل كېلە جاتدى اپكى كسى؛
 سويلەسب كېڭەسەرلك بولب اسى؛
 آرسداد بىر ايت چىغب قاقبا آستىنان،
 بولندى اپكەۋىنكڭ آنگىمەسى.

جۇگردى جانا بىر ايت اونى كورب:
 آرتىنان تاغى ايت چىقدى اوغان اپرب؛

جىيىلدى سول آرادا قىرق - اېلۇۇ ءايت،
بىرىنىڭ داۋىسن اېستىب بىرى كېلىپ.

بىرەۋى جۇرگىنچىنىڭ سوندا تۇرب؛
اويلادى قۇۋالۇغا تاس بېپن اۇرب؛
جولداسى جاننداغى اوغان آيتىدى:
«قاراما! نەغلاسىڭ موينىڭ بۇرب؟»

«اوچىگەر اولار قايتا مۇنان جامان -
«تېماسسىڭ كېسەك آتب اۇلاقتىرب؛
«اۇنىمەى جايمىزغا جۇرە بېرسەك؛
«اوزدەرى قويار ءالى - آق اۇرب - ءاۇرب».

بۇل سوزدى اېكەۋى دە قاپل اېتىدى،
ايتدەردەن قىرق - اېلۇۇدەى قادام ءاوتىدى.
باسىلپ بىر تە - بىر تە داۋىسدارى -
كېچكەى آلتى - آلتىنا تاراب كېتىدى.

تاغيدا بىر سوز آيتار كېلىرى رېتىم.
جاراتقان تۇرلى منەز قۇدرەتم!
بىرەۋىڭ مالن ياكى باغن كۈندەب،
كۈنچىلەر جوقبا چۇۋۇلاب ايتچە اۇرەتن.

كۈندەسەن، چۇۋۇلداسن، قلىسن اوسەك.
اېتەلك، سويىلەت جۇر دېپ، سوزن اېسەب،

ايتدەردەى ءاۋرۇب- ءاۋرۇب ناراب كېتكەن،
قويادى چۇۋلاب- چۇۋلاب اۋنەمەسەك.

ايمەننىڭ تۇبىنىڭكى چوچقا.

تۇبىنە ءبر ايمەننىڭ چوچقا كېلىپ،
جېمىسەن جېرگە تۇسكەن جېدى تېرپ؛
تويغان سوڭ كېاستىرپ اۋيقتاب آلب،
ايمەننىڭ تۇبىن قازدى تۇرا گېلىپ.

چوچقاغا سول ۋاقتدا ءسوز آيتادى،
آغاچدىڭ باسنداغى قۇزغۇن كورب:
«تامىرن قازب آرچب تاستاغان سوڭ،
«قالمايما ايمەن قۇرۇراب، كېۋب، سېنىب؟»

«قۇرۇراسا قۇرۇرىدى دېب قىنالمان كوب؛
«قۇرۇرامى تۇرغان مېنەن نېمە اول سېىب؟
«قۇرۇارشىن ماغان سالما كۇيىب كېتىمىن،
«قايسىرمان اونىڭ ءاۋچىن ۋايم جېىب!

«خۇدايم جېمىسىنەن آيرماسن؛
«فلاتىن مېنى سېمىز سولار غوى تېك». «
سول چاقتا كۇگۈرەنىب سۇيلەدى ايمەن
چوچقاغا آيتىب تۇرغان اۋشىلاى دېىب :

«اپه، چرکن! جاتسېلقدى بلمه يتوغن!
 «بلمسەڭ سېن نە بېتىڭ بار بۇى دېيتوغن.
 «جوغارى فاراى آلساڭ بېر اېدىڭ،
 «چققانن جېمس فايدان سېن جېيتوغن!»

دۇنيادا تۇرلى - تۇرلى آدمدار بار؛
 جاتسى مېن آراسندا جاماندار بار؛
 غېلمدى پايدالانې اوتر سادا،
 سېز بەيتن سول پايداسن ناداندار بار.

25

كسى مېن آيۇۇ.
 بىر آدم آيدالادا اېلدەن جراق؛
 چېكە - تاق جاپان تۇزدى قىدى تۇراق.
 جايۇلىق جالاڭچىق جاتسى اېمەس قەبى -
 جالغزدى اولاردان دا قىينراق.

كوك چالغن، آغاچ بۇلاق بىرى جاتسى -
 بولمايدى تاق آدمداى سېرك بىراق،
 سويلەسب اچدەن چېرن تارقالمى،
 چېكە - تاق خافلاندى جالغز سواب.

بىر كۇنى كېلە جاتدى آغاچ جاققا؛
 نېندەى جان كېز بولار دېب تانسىباققا.
 اورماندا قاسقر، آيۇۇ، آڭ بولماسا،
 تابلسن اونان باسقا كم بىباققا.

آيتقانداي قارسى الدىنان آيۇۇ كېلدى.

بۇل اوغان تاغزىم مېندىن سالام بېردى.
كوريسىب قول آليسىب آمانداسىب،
سويىلەسىب برتە - برتە قانسىدى اپىدى.

دوس بولدى آخرىندا آيۇۇ آدم؛
زور بولدى تاتۇۇلپىغى بىر تۇۇمادان.
اپكەۋى كۇندىز تۇنى بولب برگە -
باسبادى بىر - بىرىندىن او قچاۋ قادم.

سويىلەسكەن آنكىمەسن ھېچ كىم بلمەس؛
آزل - مە، اپرتەگى - مە، جاي - ما كېكەس؟
چېكە - تاق آنكىمەتە جوق كىسى اپدى،
آيۇۇدا تۇۇغاننان - آق ملچك اپمەس.

سويىلەسىب قانباسادا كېكەسكە كوب،
آيتەۋر سول آيۇۇدى جار اندى بېك.
بىر ساغات ساير قىلماي ساغىنادى،
كوزىنەن تاسا بولسا جولداسى نېك.

اوسىلاي آلدە نېچە كۇندەر ءوندى -
چلدە بوب كۇننىڭ اسمى كېزى چېتىدى،
آرالاب اوپىدى، قردى، اورمان، قاۋدى -
اپكى دوس كۇن اسمىدا سايران اپتىدى.

جۇرە آلماي آدم چارچاب نالا بېردى،
ءار چېردە تۇرب دېمىن آلا بېردى.

آيۇۇدان آدام ناچار بولغاننان سوڭ -
اپرە آلماي كېيىن آرتدا قالا بېردى.

سوندا اوغان آيۇۇ آيتىدى: «چېكە - تاق جان!
«آيتايىن مېن بۇر آقل قۇلاغڭ سال!
«كۈزەتب جان جولاتباي مېن تۇرايى،
«سېن اويقتاب بۇر آزرارق نئيغب آل».

چېكە - تاق جولداسينڭ تىلن آلىدى،
چاپانن چېچىدى داغى توسەب سالىدى.
بولدىر ب كۇنى بوين جۇرگەن بيباق -
جاتىدا بۇر اېسنەب اويقتاب قالدى.

آل اېنىدى آيۇۇ تۇردى قاراۋلدا؛
كنا جوق باغب دوسن قاراۋلدا؛
قورلدا ب اويقتاب جاتقان چېكە تافدڭ،
بۇر چېن كېلب فوندى تاناۋينا.

چېنىدى كېلب فونغان آيۇۇ كوردى،
بۇر قۇۇب جبەرب اېد قايتب كېلىدى.
اۋر كيتب آلدە نېچە قۇۇساداغى -
كېتبەدى قايتا - قايتا فونا بېردى.

چېنغا آيۇۇ قانتى آچۇۇلاندى؛
كوتەرب جېردەن آيدڭ بۇر تاس آلىدى.
جانا گېب ماڭداينا فونغان چاقدا -
تاس بېنەرن پازمەنچە قويب قالدى.

اۋرغان تاس دالدەب ئىدى چېكە - ئاققا؛
 كېز بولغان قاي اوئىدى دوس اول بېناققا؟
 يا قازا، يا بالەگە جولىغارسن -
 اپگەردە بولساڭ جولداس آخماققا.

تاس ئىيب باس سۈيەگى قاق آيرىل،
 فايدان كوچدى سورلى باقى جاققا.
 خايرن زايع اپتمسە كېرەگى نە؟
 كېز قلىما، اوندای دوسدان خۇدای ساقتا!

جگندەر ساقتانىڭز نادان دوسدان؛
 دوستىنان نادان بولسا آرتق دۇسبان؛
 پېلىگىلى جاۋدان كىسى كۈتىنەدى -
 تېدەدى دوستىڭ اوغى قاپلىسدان.

26

اپكى بوچىگە.

كوچەدە اپكى بوچىگە كېلە جاتىدى؛
 ئېرى بوس اپكەۋىنىڭ، ئېرى زاتتى
 اھندە زاتتى بارى جاي آيا كىتاب،
 سالدېرلاب كېلە جاتىر بوسى قاتتى.

19550

آدامدار داۋسن اپستېب قورقېب ساسب؛
 اغىسېب آلسدان - آق جولن آچېب،
 جۇگىرېب چاېچاڭراق بارا جاتىر -
 كوچەنىڭ اورتاسىندان چېنكە ئاچېب.

ГОС. I
 КазСР И. А. С. ПУШКИН
 ИМБ № 035607

قۇر بوچكە جۇرتدى اۇركىتب سالدرلادى؛
 كوچەدە قاراماغان جان قالمادى؛
 بۇيم كوب دىبىسى جوق اپكنچىسن،
 التيفات اپتب ھېچ كم آڭقارمادى.

جىيىلب اوترغان جۇرت مۇنى تىڭداب،
 سوزباين سوز آياغن كوب ملجىڭداب.
 بىليگن اوزدەرىگىز آيتىگىزدار-
 بوچكەڭڭ قايسىسنىڭ پۇلى قىمبات؟

قۇر بوچكە سالدىرى زور باغاسى كېم،
 ھاھامسىز قۇر داۋر قبا ادام مېن تېڭ.
 آلسدان آلدە قانداي بولساداغى-
 جاي مانن جاقنداسساڭ بىلەرسىڭ سېن.

اپكنچى قولق بوچكە مېمىالى سول،-
 آدامدار كوب داۋر قىباس آقىلى مول؛
 سارف اپتبەي بوسقا سوزن جۇرتقا جارلاب،
 اۇندەمەي جۇرب اسن استەيدى اول.

بايقاماس اونى ھېچ كم جاقنداسباي؛
 استەس بوب اوى سناسب آقنداسباي:
 بوچكەدە نە زات بارن بىلەمىز بە،
 قاقباغن، يا بىر جېرن تېسىب آچباي؟

آشدارغا كېلىگەن ادەت.

آللانك راخمەتى مول قارى قانتى،

قارغادى دېرت جېرىب خايۇاناتىدى.

قارىلىب اۇۇ جېگەندەى نۇرلى آكدار-

ئار جېردە توبە-توبە بولب جاندى.

چوچىنب خايۇاندار كېلىگەن دېرتدەن.

بلە آلماي نەقلارن ابسى كېتكەن.

دالادا، اويدا-فردا، اورمان-تاۋدا،

ساۋ قالغان جېر بولمادى بۇل اندەتدەن.

تۈزەلب آك بىتكەننك خۇلقدارى،

كېسىبى اوزگەرىلب غۇرقدارى،

زورلقدك، زومېلقدك بارن تاستاب،

تىمەدى ناچارىنا اۇلۇقدارى.

جوغالىدى اوين كۈلكى ساۋقدارى،

زور بولب آۇرۇۋدان خاۋقدارى.

فاسقرلار قويغا تىمەى اورزا اۇستاب،

جاي جۇردى تۈلكى جېمەى تاۋقداردى.

آرستان آك پادچاسى جاقباى تېكىكە،

جارسالدى جۇرت چاقرب تۇگرەككە.

جىيىلب بولغاننان سوڭ اپندى آرستان-

بۇلايچا سوز باستادى كېلىگەن كوبكە:

«اپە، جۇرتىم! نىفسىمىزدى تىيا آلمادى؛
 «نە تۇرلى جامان اسدەن اۇيالمادى؛
 «كۇنەمىز كۈب بولغان سۇڭ قىمار ايتىپ،
 «جىبەردى بىزگە خۇداى آۇرمالدىق.

«مېن تۇرمەن چىقارماققا جاڭما تارتىپ،
 «تارتىپدەن ئالمايدى ھېچ كىم باسنى تارتىپ،
 «جۇرت اۇچىن قۇرباندىققا جاننى قىسىن،
 «كۇناسى كىمكى كىمكى بولسا آرتقۇ.

«بۇرۇندا مۇنداي اندەت تىلاى بولغان،
 جۇرت تاڭداپ كۇنالىنىن قۇربان چالغان.
 «كۈب اۇچىن بىرى غانا جاننى قىيىپ،
 قىرغىننان اوزگەلەرى آمان قالغان.

«خۇدايمىز جىبەرگەن سۇڭ بىزگە اندەت.
 «اسىنە قۇدرەتدىڭ كۈنبەك مىندەت.
 كۇناسى كىمدە كىمكى بولسا آرتقۇ،
 «باس تارتىپ جالتارماسىن او دېيىپ، بۇ دېيىپ

«كىم آيتار تازامىن دېيىپ خاق قاسىندا؟
 كۇنالى اۇلىكەن - كىچى، قارت - جاسىڭدا.
 «جاسرماى آزبا، كۈبىبە آيتىپ چىقىسىن،
 «قىلمىسىن بولغان ھار كىم اوز باسىندا.

«مېن اوزم ئاق كۇناسى كۈبىدىڭ بىرى،
 «آيتىپاسا آچىلمايدى كۈڭل كۈرى.

«جازقتى، جازقسىز دېپ تالغامادم -
«كېتەدى تر ناغيما قۇسكەن قىرى».

«ايتبەدم ناماز اوقۇپ قۇلدىق تاغات
«اورازا تۇتقانم جوق جالغىز ساغات.
«جازقسىز قويدان مومن جانۇار جوق،
سولاردى قويچىسى مېن چېدىم قابات.
«مېن ريزا قۇرباندىققا چالساڭ جۇرتىم،
«ئاسم كۆب نالاي چېردە ايتكەن اوغات».

سول چاقدا تۇلدىكى نۇرب سوز آيتادى،
پادچاغا جا-امساقتاب تېز آيتادى:
«مۇنىڭز كۇنا تۇگل اۇناغان اس -
«قانداى جان مۇنى كۇنا دېپ آيتادى!

«دېيى بېرسەڭ مۇنداى اسدىڭ بارن كۇنا
«اوندا بۇ اولەمز غوى آچدان سۇرا!
تاقسردىڭ تاماغىنا جار اغانى،
«قويلارغا زۇبىر اېمەس، زور مارتابا».

«جانادا مېن آيتاين، تاقسردى خانم!
«آدامنىڭ بۇزقىدىغى جۇرتقا مالم
«قالايچا آيلا تاۋب جويامن دېپ،
«دۇسبىندىق اويلايدى ھامان بىزگە زالم».

«كۇنا اېمەس آدام چېسەڭ ساۋاب، تاقسردى.
«كەدە كم اونى چېسە ساۋاب تاپسردى».

«ناق سونى چېمگەن اوبال دېمگەندەرگە -
«سز اۇچەن مېن پېرەين جاۋاب، ناقسر».

بۇلايچا بىر قۇلمكى اېمەس آيتدى بۇرى.
پادچاغا جارامساقتاب جاس بېن كارى.
بۇرى اېمەس بۇرن چېسە اوبال بارما
آدامغا آكۇنك، دېسدى، چېتسە ئالى.

آرتىنان آرستانكۇ جولبارسدار.
پادچاسى بۇيرغان سوكۇ نە تۇرس بار؟
آيۇۇلار، قاسقرلاردا آيتب چقدى -
باسندا جاقسى جامان نە قلمس بار.

بۇلاردكۇ قايسى بۇرى ئىستى مقتى؛
قايسىسى ئھام آزۇۇلى، ئھام ترناقىتى؛ -
- جامان دېب بۇلار ئاسن ھېچ كم آيتباى -
تۇرغان جۇرت اگۇنا قاراب اقدى؛
بولسادا خۇداى بېزەر قلمسدارى -
تابتازا پېرچتە مېن بىردەى چقدى.

آل اېندى اوگۇز تۇرب مۇكۇرەيدى
كوز جاسى آغل - تېگىل اېنگرەيدى:
«خيانات كسى آفينا قلمان دېۇچى اېم
«آزغردى چايتان زالم مېنى، دېيدى.

«ناق بيبىل بېسنچى جل سول اسيمە.
«سول ئاسم اېنگرەيمەن نۇسسە اېسىمە،

«جۇت جلى آچارچلىق آزق بولماي -
«جالندىم قارز سۇراب ھار كسىگە.

«بېرمەدى ھېچ كىم ماغان قارزغا ھوب؛
«آچدقا چىداپ جايغا تۇرمادم تېك.
«استەدم ھېر آدامغا مېن خىانات،
«ھوبىنەن رۇخسانسىز ھېر ھوزب چىپ».

«ياپىرماي! بۇ نە دېگەن كۇنا، تاقسىر!؟»
ھۇلداپ قويا بېردى آيۇۇ، قاسقىر؛
«بلغادى ھېر ھوزى اپمەس بارچامزدى -
«ھېر ھۇدك ھوبىن ھۇرلاب قارا باسقىر!

«سونچاما نە كوردى اپسكەن خۇداي ھۇرغان؟
«اوبال ھوق يۇل كورمگە جۇرئىدى قىرغان.
«اوزگەلەر مۇنان غىبىرات آلماس ھۇچن -
«ھوبىالىق جىلدام كوزن اپتەب قۇربان».

بول ھۇزدى جىيىلغان كوب قابل آلدى؛
اوغزدى آلب ھۇرب قۇربان چالدى.
كۇنادان جانى، قانى تازارسن دېپ،
آپارب جانب جاتقان اوتقا سالدى؛ -

آدامنىڭ ھوبى تۇگل ھوزن چىپكەن -
ئىستى مېن ترناقىتىلار آمان قالدى.

او كزب اوگز جانر اوتقا كۇيب؛
 كوز جاسن قۇتقارغاي دا خۇداي ءايىب،
 آيتۇغنا تۇسن آچب قايىمىغان،
 بىرەۋگە كېتەمە دېب ئىلم قىيب.

اۋلىكى آيتب جۇرت تۈزەيتىن قايدا بلك؟
 آنچەين اپرمەك اپتەم سويلەب كۇلب.
 آكداردك اوسى اسينەن بوتەن اپمەس -
 تۈزەلگەن كېى بىر جۇرتدا آكەچلك.

تاۋسالمان دۇنيا كېپىن آيتب ساناب،
 آكم آز ءاس اپتەتن آدل قاراب،
 زالمدار آيران ءاچب آمان كېتېب،
 مومندار تۇتىلب ءجۇر چېپلەك جالاب.

28

قارا بۇلت.

دالانك كۇنگە كۇيب آفتاب اوتكەن
 اۋستينەن بۇلت چىقدى قابتاب كوكدەن.
 قۇۋاندى چارۋىلار با خۇدايىلاب،
 جېردى بىر سۇۋارار دېب قۇۋراب كېپكەن.
 جاۋار دېب تۇردى خالقۇم اۋمت اپتېب؛
 تامباستان اوتە چىقدى قۇر چېلدەتېب.
 تېپكزگە باردى دا بۇلت نۇيا سالىدى -
 دالاغا قۇۋراب تۇرغان جاۋماي كېتېب.

تېڭىزگە پارەدىنچە قۇيا سالب،
ماقتاندى مرزا سىن تاۋغا بارب؛
تاۋ آيتىدى: «سېن ماقتان ب كېلىپ قۇرسىڭ -
»مېن تۇرەن بۇل اسىگە خايران قالب.

«اېڭىردە سول قادارلى جاۋساڭ چىرگە؛
»سۇ بېرسىڭ چولدەب تۇرغان اېڭىدەرگە.
»كوك چىغىب، چىر اوتايىب، اېڭىن اوسىب،
»قانداي زور تىەر اېدى پايداڭ اېلىگە!

«نە خاير سېنىڭ خازر جاۋغانىڭنان؟
»سېنىزدە سۇ جېتەرلك تېڭىزدەردە!»

جىيىلىپ كېتىس تىڭداپ اوترغاندار!
غىبرات مۇندا دا بار آلساڭىزدار:
بۇلتداي جېرگە جاۋماي سۇغا جاۋغان
قازاقدا اس اېتەتن كوب ادامدار؛
جۇمساماي تىيىستى اورنغا مال اونەرن
بەرۇلەر جۇرەدى، اوغان نە آمال بار!

مېسالى قازاق دالا، باسقا تېڭىز؛
دالانى چاماك كېلسە كوگەر تىڭىز:
مۇڭ دېمىسەڭ، مۇختاج دېمىسەڭ قازاقدا كوب
اېمەسبە مۇنى اويلاماق مىندە تىڭىز؟
ماقال بار «جاقىسىلقدى باسىكا قىل -
باسىڭنان اسمما دېگەن دوسقا استەڭىز!»

مېن مۇنى آرناب جازدم زامانداسقا؛
 چاچ قويغۇن ءاورم مېنەن غامالداسقا.
 بۇل ءسوزدى سېندەر تە آيتباي كىمگە آيتامن -
 «بولادى ءسل تاسدا، اونەر جاسدا»
 فارچدا ءاوز چۇرتىكا بارك بولسا،
 اوزگە ابلدك اوزنده كوب بزدەن باسقا.

29

ءايتدك دوسديغى.

بۇر بايدك «تورت-كور»، «مويناق» نوبەتدەرى،
 اوردەرى ءايت بولسادا آدەبتى ايدى.
 تۇندە ءاۇرب، كۇندز اۇرمەى جاي جانانن
 بولادى آدەبتى ءايتدك آدەتدەرى.

تۇس مېز گل ايسكى نوبەت قويىب جانب،
 كېمپەر ناز او كېلەرن قويىب جانب،
 آس - ءاويدك آلدنداغى كۇن چۇواقدا -
 سويلەسدى ءھار نارسەنك باسن جانب.

سوز قلىدى جانمىلىقدى، جاماندىدى،
 جۇمارتىق مرزالى بېين، سارا كىدىدى،
 دوسدقك، دۇسباندىك، جايىن سويلەب،
 قولغا آلدى ناتۇۇلنى بېين آرازدىدى.

تۇلمار سب سول واقتدا آيتدى «مويناق»:
 «مېنسز - آق قارا» تورت - كوز» اوزك اويلاپ

«دۇنيادا اونان آرتق نە نارسە بار؟
تۇرغاننان تاتۇۇلق بېن كۈلب اويناب.

«دوس بولساڭ قۇچاقتاسې جانغا بالاب،
» سوز آيتساڭ بىر - بىرىگە چراق - قاراق؛
«آلتى كۈن آچارچلق كورسەڭداغى
» جېمەسەڭ بىر كۈن جوقدا بىر كۈن تاماق.

«دوسدك دوس جۇلدرماسا جاۋغا تۇن
» ھېچ نارسە آيرماسا آرا چىگن؛
» بىرىنك قاباغينا بىرى قاراب،
» بىلمەسە كۈننك قالاي اوتكەندىگن؛

«نە بار دېب دۇنيادا مۇنان آرتق؟
» مېن قالىب بىر خيالغا تۇرمن بۇگۈن.
» جولى - آياق»، آقساق «قۇتپان»، جامان «سار - قۇس»
سولاردا تاب تاتۇۇ جۇر بىزدەر تۇگل»

سويىلەيدى ما كىزدانې اېندى «تورت - كوز»:
» موين - اېكە» مۇنك آبدان آيتارلىق سوز:
» قۇرمايتىن بىر كۈن تاتۇۇ نەمىز بار دېب؟
» مېنداغى اويلاۋچى اېدم اوسىنى ھار گېز.

«نە كېلىب تىرى جۇرسەك نە كېتەيدى؟
» آراز بوب اېكە ۇمىزگە نە جېتەيدى؟
» ناماق توق اوركەنى اوسسن ايمەندك -
» تىيىسىز سوگب، سوقباي خۇرمەتدەيدى.

«راسن راس دېمەي تانامزبا؟
 «بۇ سوتكە تاتۇۇلۇق جوق آرامزدا؛
 «تۇرمايتن رېنچكە سۇال نار سەگە،
 «اپكە ئۇمزا تالاسامز بارامزدا.

«مۇنداي سۇس آراسندا بولغان اپمەس،
 «كوز سالماق بۇرنى اوتكەن بابامزغا؛
 «آتانك جولىن قۇۇماي اولاققاندا،
 «تۇۇرا جول سونان آرتق تابامزبا؟»

بۇل سورگە كوگلدەنب «مويناق» تاسدى؛
 اول اولكەن، اونان گورى «تورت-كوز» جاسدى؛
 «تورت-كوزم»، «موين-اپكەم» دېب بىرن بىرى،
 دوس بولب سېرت آيتىسب قۇچاقناسدى.

اپكە ئۇ بىرن بىرى سۇيدى قۇچدى.
 قزىغى باسلىماغان دوستق كۇچتى؛
 آس اۇيەن اولاقترغان بىر اومرتقا،
 سولاردك ناق جانينا كېلب تۇسدى.

كورگەن سوڭ ماپلى سۇيەكك آيت تۇرارما؟
 قۇچاغن جازب آلا جۇگرسدى،
 دوستقدى آيتقان سېرندى بۇلاي قويب،
 اپكە ئۇ بىر بىرنە سالدى سۇسدى:

دوسدى دوس مۇنان آرتق قىلاي سىلار؟
 جۇندەرى بۇرقراغان اسپانغا اۇچدى.

سۇۇ قۇيب اۇستەرىندە جىيلغان جۇرت-
اپكەۋن زوردان غانا آيرىدى.

ايتدەرگە ئالاسسادا جاراسادى،
آيتبەسە ءايت آدەتس آداسادى.
دوس بولغان آدامدارغا قاراپ تۇرساق-
بييك بېن تېڭ دېب بولماس آلاسانى،
- سۇيە كدەى آراسينا نارسە تۇسسە،
ايتدەردەن اولار آرتقى ئالاسادى.

30

قاسقر مېن مسق

اورماندان قاسقر كېلدى اپلگە قاچب:
الاقداب نە فلارن بلمەى ساسب.
سوگىنان ءبر توب آكچى قيقۇۇسالب،
ءايت فوسب كېلە جاتر جابقىلاسب:
جالىنب قاسقر سوندا مسققا آيتدى،
چېتىندە ءبر آۇلدىك اۇچراسب:

«مسق جان، بۇل جېردەگى جۇرتدار قانداى؟
«جاۇ قۇۇب كېلە جاتر آرتدان قالماى.
«ءايت اۇرگەن، قيقۇۇسالغا آدامداردىك،
«داۇسن اېستى مسك قارتقان كېرنى؟
«آيتا گور قايىردى اپر بار بولسا،
«قاسلاب مېنى جاۇدان قۇتقارغانداى.»

«باراغوی» مسق آیتدی: «قویان کوزگه»،
 «جگت کیم اپر کوگلدی اونان اوزگه.
 «آدامدی آناؤ-مناؤ توقتاتارلق،
 «أوزینك ابی ده بار سویلمر سوزگه».
 - «اونی قوی» قاسقر آیتدی، «اول جاسرماس
 «جیب ایدم بر تۇۇ قوین اوتكهن كوزده».

«بارب کور اولای بولسا» قورامسقا»؛
 «آدام جوق جاسرۇۇغا اونان اۇستا.
 «چاماسز ءوزی آسقان جاقسی جگت،
 جالغزاق تونى كېلته، قولى قسقا»؛
 - «مسق جان، اونى دا قوی اوزگهن آیت،
 «جیب ایدم بر اولاغن بلتر قسدا».

«ایهسی آناؤ ءاؤیدك» «کوبهرگهن» بای.
 «جاقسیلق جاماند قدی کوب کورگهن بای».
 «قوناق جای ءوزی آسقان داؤلەنتی آدام،
 «جاتسا گدا آورلاماس بر نېچه آی».
 - «بارۇۇغا» قاسقر آیتدی، «جۇره كسنهم:
 «اونك دا قوزيلارن جيب ايم تالاي».

«بلمه یمن سلتمدی اپندی فايدا!
 «بارب کوزی» قیسق-باسقا» آناؤ سايدا!
 «بولغان مېن باسی قیسق اونهری کوب،
 «هار تۇرلی تابیلادی اونان ایلا»؛
 - مسق جان، اونى دا آیتب اۇره بولما:
 «جیب ایدم بر بز اۇن اوتكهن ايدا».

«مېن خايوران! «مسق آيتىدى»، اسدەرىكە؛
 «ز! راردان باسقا نارسە استەدگبە؛
 «بايدىڭ كۈبى جارلىنىڭ جالغزى دا،
 «تېيىبىدى تىگداپ تۇرسام نىسدەرىكە.
 «زارارگەر جۇرتقا تېمگس بولب آبدان،
 «اپىندى نە از دەب كېلدىڭ اچدەرىنە؛»

«جندى جوق سېنى آمان قۇتلىدرب،
 «آلغانداى بالە تىلەب اۇستەرىنە؛
 — «نە اپكەسەڭ سونى اورارسن دېگەن سوز بار
 «اور ايندى اپگىنىڭدى پسكەننە!»

31

قاب - تېسەر مېن كور - تىچقان.
 قاب - تېسەر كېل - آيتىدى كور - تىچقانغا:
 «بىر خابار چاچىلىب تۇر جېر جىهانغا؛
 «كۈن تۇۇب بىر دەر گەدە كوز آچقانداى،
 «جېم بوبىدى مسق زالم آرىستانغا؛
 «تىنچدىق بېرمەۋچى اپىدى خۇداى اۋرغان -
 «جازاسن تارتىلستىبا اول دۇسبان دا؟»

كور - تىچقان آيتىدى دېگىز سوندا نە دېپ؟
 «بۇل خابار راس بولسا جاتسى غوى بېك.
 «دۇنيادا بولمايتىن بىر واقىغا اپكەن،
 «قۇۋانبا قاب - تېسەر م، سېن بوسقا تېك.

«بېكەر دېپ مېنىڭ بۇغان نانبايتىم
 «مسقىدى ھېچ كىم جېمگىب آلمائتۇغىن؛»

ئرناسسا اونی مېنەن چېكىسىز بلەم -
 آرستان آمان ئىرى قالمايتىن».

بۇل سوزدى برەۋ اۇقبای برەۋ اۇقدى،
 آيتايىن نە ماغانا مۇنان چقدى؛
 قورققاندا بر آدمنان جامان اويلار -
 دۇنيادا هېچ كىم جوق دېب سونان مقتى.

32

آلا قويلار.

آيرىن آكدار قايدان قارا، آقدى!
 كىمى آق، كىمى قارا تابالمابدى
 جوسبارلاب بلمەگەندى بلىدۇۇگە -
 سوز قىل دانچىباندار مىسالدايدى.

مىسال بۇل: آلا ئۇستى كېي قويلاردى
 آرستان آلك پادچاسى جاقتىرمابدى.
 بۇلاردىك ئۇسى بونەن كوگلى آلا دېب
 نەچارا سۇيمەگەن سوڭ كىنا تابدى.

اول راس، كېي قويلاردىك آلا ئۇسى؛
 كىم بلىسن سوتى مېنەن بر دەيمە ئاچى؟
 آيتەۋر بر شېنبەسداك اوى كرگەن سوڭ
 نە قىلسا آرستاننىڭ كېلەر كۇچى.

دېمەك قويلاردىكدا ئاچن آلباق؛
 اوڭايما آرستاننان آلۇۇ آقتاب؟

چققان سوڭ سېنمىسىز بوب بۇل قويلاردى،
آل اپىدى آرستانغا قالاي باقباق؟

بارىدە قىرب، جويىب جوق قىلار اپىد-
آڭداردىڭ آوزىنا كىم بولار قاقباق؟
جازقىسىز قان توكىدى دېيىپ آيتىداسداي غىب،
بىر تۇرلى بۇغان كېرەك آمال تاپباق.

چاقىرتىپ آيۇمىنەن تۇلىكىنى آلىدى ؛
كېڭىگە سىب اپكەۋىنە آقىل سالىدى.
آرسىنان ءاس مانىسىن آيتقاننان سوڭ
كىرىپ تۇلىكى آزرارق اويغا قالىدى.

سۇيىلەيدى اويلانبايلاق آيۇچولاق:
(آيۇۇلار كۇچكە ميقى اويغالاولاق)
«قويلاردان آلا تۇستى قۇتلىغانداي،
بار دېيىمىن بۇغان اوڭاي جالغىز جول-آق.

«مۇندا اونچا ھېچ نارسە جوق اويلايتۇغىن،
» ءاس اپمەس اويىسىز جۇنى بولمايتۇغىن؛
«بارىدە آلا قويدىڭ قىرساڭ، تاقىسىر،
» نۇقىمىن نە بار قۇرتىپ جويمايتۇغىن؛

بۇل آقىل اۇنامادى آرستانغا.
(قان كېرەك بولسا تابار آلسداندا)
آيۇۇدى تۇرتىپ قالاب تۇلكى آيتادى:
«سوزگىدى مېن بولەم نامىسدامبا!

«دازنچېان ءآدل پادچا تاقسر خانم!
 «جازقسز ءسز نوکبه يسز ناچار قانن:
 «قويلاردان آلا ءتوستى قوتلغانداى،
 «آيتاپن، رۇخسات اپتسەك، مېن آمالن:

اولارغا اپرکن ءجۇرب اوتداغانداى،
 بېرىگىز كېش جايام ءچوبى قالك.
 سېنمدى جاقسى قويچى تابلماسا،
 باقتىماى قاسقرلارغا جوق آمالك

«كوكچالدار جۇرەر قويدى باغ ب اوبىناى:
 «اوپىناون قويماس ءآبدان قارنى تويمماى؛
 «قاس- اپسكەك قويدى باغا باستاغان سوك،
 تۇقىمىن قوياپ اپسكەن قالاي جويمماى؛

آزداۋرەن اوغان دېين بۇل قويلادا-
 «تۇومىز دېپ كېشكچەككە ءجۇرسن اويلاى
 «بىلبەى بىرتە- بىرتە قۇرب بولار،
 «آسلان جامان آتن سزگە قويمماى.»

آرستان بۇل آقلىدى قايل آلدى،
 بۇرىدەن اوگچەكك كوكچال قويچى سالى.
 قويلاردى قاسقر باغ اوگدارما؟
 آلا قۇگل آغى دا آز- آق قالدى.

آل سوندا نە دېپ آيتى اوزگە آگدار؟
 قويلاردك تۇسلغانن كورگەن جاندار؟

«جارتق آرستانان ھېچ كونا جوق ،
 «بۇزقدار قاسرلارغوى آنت اۇرغاندار!»

بۇل سوزگە دېگەنم جوق چلار، كۈلەر
 آدام آز آلدىن بولجاپ آنتى بلەر.
 كوك-جالدار قويچى بولسا، كم بلەدى.
 بېرەكە آلا قويغا كر سەكرەر.

33

سار چىچىق.

ماقتاب سار چىچىق چالقپ تاسدى.
 تېگىزدى اورتەيمىن دېب لاقاب چاچدى.
 اۇۇ-چۇۇ بوب بۇل خاباردى اېستىگەن سوك.
 تېگىزدى تاستاب قۇسدار اۇركب قاچدى.

تاڭ قال ، تاماسانى كورەمىز دېب،
 آلسدان آكدار كېلىدى آدەى از دە .
 آدامدا تۇس-تۇس جاقدان كېلە جاتىر-
 لېك-لېك بوب توب-توبى مېن مكداب، جۇزدەب.

اېسەبىز تېگىزگە كوپ خالق كېلىدى.
 چىچىق اورتەيدى دېب نازب كېلىدى.
 بالى جېب، سورپا ءاجب توپىنباققا،
 آچ بېنەن كويىنەسە آرق كېلىدى.
 بىر سوغم پۇلسىز آسدان دېيتىندەردە،
 قاسپىغىن قولدارىنا آلب كېلىدى.

ئۇ كېلىپ سۇفۇدا بولۇپ نازارلارى؛
 سىيىپ تۇر جاغالاۋغا آزار بارى.
 تېڭىردى جانادى دېپ كىم اېستىگەن؟
 كورمەككە سونى جۇرتنىڭ انىزارى.

چېچى ماقتاندى ما، اوينادى ما؟
 كىم بىلسن، كۇيدىرەم دېپ اويلادى ما؟
 تېڭىزگە اوت سالغان مېن جانا قويماس-
 دېسە كېچى، تىم بولماسا قاينادى ما؟

اول تېڭىز كۇيمەك تۇگل قايناغان چوق؛
 جۇرت نېگە كېلىدى دېپ دە اويلاغان چوق؛
 قاب بالام توقتاي تۇر دېپ تورغاي قايتىدى-
 تېڭىزگە تىسن باسب قايراغان بوب.

كېى برەۋ قولدان كېلمەس ئاسى اويلايدى؛
 ماقتسودى اونی مېنەن قۇس بولمايدى.
 «اۇيالغان تېك تۇرمايدى» دېگەن راس-
 قاب بالام توقتاي تۇر مېن جۇرتنى آلدایدى.

تۇلكى مېن قارا- چېچكېن.
 تۇلكىگە تاماق از دەب ساپار چېچكېن
 جولىغب آيتدى بىر كۇن قارا- چېچكېن:
 «كۇننىڭ آز تاۋق چېمەى جاي جۇرەنن،
 «اۇرلققا قۇمار جاننىڭ مۇنچا نېتىمكەن؟»

«سر آچې سويلەسەلك اوڭچادا-
«ھېچ كىم جوق اپكەۋمزدەن باسقا چىتەن؛

«آچىدى راس جانم، تۇلكى، ساغان،
«اويلاما آيتادى دېب مېكەرلك بېن؛
«جانسىلىق تر ناغىڭداى بارما سۇرا؟
«اويلاساڭ كېسىپكەدە اوسى اپتەكەن؟

«اۋرلقدىڭ كىنا، اۋياتى ءاوز آلدىنا
«جۇرگەنىڭ فارغىس- سوگىس اپستىب كوبىدەن؛
«تۇلكى كوب تافوق، اۋرلاب فولغا تۇسىپ،
«بىرغانا تاماغى ءاۋچىن ءاولب كېتەكەن.

«جۇرسەڭدە بۇل واقتدا اپبىن تاۋب
«ھار چېگەن تاماغىڭدا بار زور خاۋف.
«تۇرماق جوق دۇنيادا بىر قالب بېن-
«باق، بالە آلماساتىن آۋق- آۋق؛
«بىر كۈنى فولغا تۇسىپ ءاولب كېتسەڭ،
قۇنىڭما تۇرارما سول چېگەن تافوق؟»

تۇلكى آيتىدى نومەن قاراب فاقىرسىپ،
آق بېپىل سۇپىلار چا كوڭلى سنىق:
«بىردى آلداب، بىرى اۋرلاب چېكەكەن ءاومر-
«جانسى- آق دېپ جۇرگەنم جوق كوڭلم تىب؛
«قايتەرسىڭ جوقچىلىقىڭ جولى قىيىن؟-
«آيتبەسە جن اۋر بىبا اۋرلىق قلب؟»

«آغاردى آرام ءاس بېن ساقال چاچم؛
 «بويما تارام يدى اچكان آسم؛
 «جوقچلىق ءھام ءچى ايتىدەى جاس بالالار-
 «سالغان سرك خۇداى باسقا نەغلا سىك؟»

«كورمەسدەن كۈندز دامل ئۇندە اۇبىقى-
 «قامى ءاۋچن قاتن-بالا آزدى باسم.
 «اۇيال ب جۇرت بېتىنە قاراي آلماي،
 «اۋوب-آق بارا جاتر ءاومر جاسم.

«-جانادا بۇر جاغىنان اويلايتنم -
 «تاۋق بېن مېنبە جالغر اويناي تۇغن؟
 «آمالداب كۈن ايلتېسەك آۋقاتىك جوق
 «جاىغاسب آلدى آرتىكىدى بولجايتۇغن؟
 «بارى سول جوقچلىق كېسەپەتى،
 «اۋرلقدانەم بار دەپىسك قوبمايتۇغن؟»

سويلەيدى سوندا تۇرب قارا- چېكىبن:
 «جاىكىدى آيتساك ابدىك ماغان كوبدەن.
 «كەزادان آلدە بولسا قۇتقارايىن
 «ئۇباغا قايتساك جانم چن نيەت بېن.

«بېرەين آدال كېسىپ ساغان تاۋب؛
 «جۇرمەيدى قايدا آدام ءدام تۇز اۋب؟
 «ماغاندا، ساغاندا اونچا تېرس بولماس
 «دامدەس بوب بىزگە ءجۇرب باقسا ك تاۋق.

«آدىسن تۇلكىلەردىڭ بىلىش سېن،
 «باققان سوڭ تاۋقداردى چېگز بەس اېڭ.
 «بويىڭدى، تاماغىڭدى سىلى اېتىب،
 «ھېچ كىمى مېن دە ساغان تىگز بەس اېم».

تۇسا آلەمان سوزدەرىنىڭ بارن تېرىب؛
 اس تېتىب واغدەسن مقتاب پېرىب؛
 اۇرلىغىن قويىب تاۋوق پاقبا قېچى بوپ
 اۇلغا تۇلكى كېلىدى مۇجىككە اېرىب.

مۇجىك باى نارسەسى ساي، قازانى توق؛
 سېمردى تۇلكى آبدان تۇلبداى بوپ؛
 باغۇۇغا تاۋقداردى جھادى زور -
 جالغز - آق نيەت خۇلقى تۇزەلگەن جوق.

قاسقردان اوڭدورما قويىچى سەلب؛
 تاۋقچىڭ تۇلكى بولسا سونداى فالب .
 زاررەدەى خاۋف قىلماى مۇجىك جازغان -
 چى مېن تۇزەلدى دېپ جۇردى نانب.

آقتادى تۇزن فالاي تۇلكى، دېگىز -
 بر تۇندى قاراڭغى راق تاڭداپ آلپ؛
 مۇجىگم اۇيقتاي پېردېپ جۇرب كېتىدى،
 جولينا بار تاۋيغىن قۇربان چالب.

بۇل سوزدىڭ ماغاناشى كورىنىب تۇر؛
 اۇنايما سويلەى پېرگەن بىلمىسب قۇر؟

تۇرۇر ئاب قىسقا سىنان تۇسندىم،
دېمەككەر باياندا ئۇغا اپرىنىپ تۇر!

آدامدار اۇياتى بار نىھتى آق،
اۇرلاماس آچدان اولەر بولسادا ناق؛
ساناب بېر ساق آلتىنان مىليوندى-
اۇرليغن اۇرى قويماس تولكىنى- آق؛
بۇزقدق باي، جارليغا بىردەى نارسە،
فيغلىدى نۇزەتبهيدى داۋلەت بېپن باق.

35

كسى مېن كوله نىكە.

آيتايىن بىر تېنتە كىكك آنگىمەسن،
دېمەككەر سوزغىب جازغان مۇنك نەسن!
اپىسى- آۇس كورە سالىب قۇۋالادى،
اوزىنىك اۇستايمىن دېپ كوله نىكەسن.

بۇل قۇۋسا كوله نىكەسى آلسدادى؛
جۇگرسە جۇپىركىيگى قالسىبادى؛
قاتتى دا، جاي دا قۇۋدى اۇستاتبادى--
بولغىنچا بار اونەرن قارچىدادى.

تېنتە كىكك بىر مېزگلدە كىردى اپىسى:
«اۇرە بوب قۇۋب ماغان خاچەت نەسى؟»
اوسىلاى اويلاپ نايىتا جۇرب اپىدى--
اوقىنان قۇۋدى اپىدى كوله نىكەسى.

كېيى برەۋۇ قدر دارب، فاراسا باق،
بېينە بۇر اوسى آيتلخان كوله نكە ناق.
قايرلماي قاراغاندا باق داۋلەتكە--
آرتىنان قۇۋالايدى قايتارب آب.

36

قارا چېسكەن مېن قوى.

چاقردى قارا - چېسكەن قويدى سودقا.
كۆيمەيمە برەۋۇ اۋچن برەۋۇ اوتقا؟
بېلگىلى قويدىك نالوق جېمەيتنى -
جاز قىسىز جازا تارتقان بېندە جوقبا؟

تۈلكى اپكەن سودياسى تېكچىلك نىگەن؛
آتاندان ساۋ اپمەس اپد جېمچىل دېگەن.
بۇر كۈنى نالابكەر مېن جاۋابكەرگە -
چاقرۇۋۇ قاغاز چىقىدى كېلىسن دېگەن.

اپكەۋى آيتقان كۈنى سودقا كېلىدى.
تۈلكى - اپكەك قويدى كورب كوگلدەندى.
تېكسىدرب آرلى - بېرلى جاۋاب آلب،
نېز اسدى بىرمەككە جھاتدەندى.

نالابكەر مۇجىك آبتىدى: «پالەن كۈنى.
«قوتاندا قويدىك چالغر قونغان تۈنى.
«جوق بولب اپكى تاۋق اپرتەكېنە -
«سۇيەگى، بۇر قاراغان جاتر جۇنى.
«دېر ابدىم سرتدان اۋرى كېلىگەن چىغار،
«چىقادى تۈنى بوين آيتدىك اۋنى.»

«اويما سالسترب قارادمدال،
 «قوى اپكهن چيگهن دېدم چېكسز مۇنى!»
 قوى آيتدى: «چوبكە تويىب كۇنى بوپن،
 «قوزغالمى ائدم اويقتاب تۇنى بوپن؛
 «بلەدى آيماغىڭ بارى، تاقسر -
 «جوقدىغن بۇزق كوكل، آرام اويىم.
 «خۇدايغا آيان اورلق ايتبەگەنم؛
 «اورنمنان تۇزب تۇندە كېتتەگەنم.
 «جالغز - آق تاۋقدار دك تۇسندا اپمەس -
 آسلان اومرمدە ايت جېمەدم».

آل سوندا تۇلكى قلاى خۇكم ايتدى:
 «اۇرلاغان تانۇغادا» دېدى، «اپىتى؛
 «اوزگە اۇرى كېلمەگەنن مۇنان بلەم،
 «واقىغا بولمس تۇنى آيت اۇرمەبىدى.
 «كېلمەسە سرتدان اۇرى، بۇل چېمەسە،
 «جوغالب اپكى تاۋق قايدا كېتىدى؟
 «جان بېرسە نازب بولماس، جاقن جاتب،
 «چېمەدم دېگەننە تاتتى ايتدى.
 «تېكسەرگەن اس تۇرىنە قاراغاندا،
 «مۇغابن تاۋقداردى اوسى چېبىدى.

«اوبال بوق اورتەسەدە مۇنى اوتقا؛
 «آپارب اواترگدەر بېلاب اوتقا؛
 «تېرىسى مېن تالابەردى ريزا ايتب،
 «آب كېلب تابسرگدار ايتن سودقا».

کنالی برهۇ اويدان، برهۇ تلدەن؛
 آخمەد، اوسى آيتقانك جېتەر توقتا.
 كوردكې، سوزك اونچا آجارلى اېمەس،
 اۇيالماي سىناتارغا سالب توبقا؛
 آلايدا تكداندار بىر اويلانار -
 تۇلكيدەى توره بېرۇۇ بارما، جوقبا.

37

• خايرچى، مېن قدر.
 خايرچى كىيىمى جرتق، جالاك آياق،
 موينندا اېسكى دوربا، قولدا تاياق؛
 قالادا خاير سۇراب، جۇرۇۇچى اېدى
 كۇن كورب بېرگەنى مېن ھار كم آياب.
 اۋينە باى مرزانك كېلگەن چاقدا،
 قازنا سالتاناتن كورگەن چاقدا،
 اويلايتن مۇنان آرتق نە كېرەك دېب
 اوسىداى خۇداى بارن بېرگەن چاقدا؛
 اوتىرب آلتن، كۇمس اورتاسىدا،
 نويمايىتن نەسى، دېيىتن، مال مېن باققا؛
 بىر كۇنى چارچاغان سوڭ دېمىن آلر،
 اوترب اوى جېەردى ھار مېر جاققا.
 اويلايدى: كېى برهۇلەر بولادى باى؛
 «نە تۇرلى كېرەگىنك بارى دە ساي؛
 «جايلى اورن، جاقسى تاماق، جيغان جيھاز -
 «قاناعات اېتې سوغان تۇرمايدى جاي؛

«اۋرىنىپ ھار كېسىبكە چۇرگەنى ھامان،
 «بارىنە اۋزى نويسا كوزى نويمای؛
 «ايرلار آخرندا قولداغيدان
 داۋلەتن آسبرام دېب اويلاي - اويلاي.

«ايەسى آناۋ اۋيدىڭ بۇرۇن بولغان
 «كىسى اېدى زاماندا باخت قونغان؛
 «باق قاراب قدر دارب تۇرغان چاقدا
 «داۋلەتك قۇرالادى اوڭمېن سولدان.

«كېمىيىبى ساۋدا اېدى اېتەكەن جاسدان:
 «باي بولدى خۇداي بېرب چۇرتدان آسقان
 «بار بولسا قاناغانى سول واقتدا
 «اولەردەى اېمەس اېدى جاي تۇرسا آچدان؛
 «اۋمىتىنە بايىغانىڭ بايىمەن دېب،
 «تېڭىز دىڭ آر جاغىندان ساۋدا آچقان؛
 «كېمەسى تاۋارى مېن غارق بولب،
 «كېز كېلدى مېز گىلىنەباغى فاچقان.

«كېسىبكە سونان بېرى كېتىدى اېبى؛
 «كېلمەدى قايتىب بايلىق تېڭىزدە گى.
 «بور چقا بېلچەسىنەن باتىب آبدان،
 «مۈلكىنىڭ بولدى بارى جوق اېسەبى،
 «بايلىغى بايلىق داۋرەن باسدان كوچب،
 «سېكىلدى تۇسدە كورگەن بولدى كېبى.

«جانادا بىر ساۋدەگەر بايىب اېدى؛
 «ساۋداسن ھار جېرلەرگە جايىب اېدى.

«اۋستىنە بايىغاننىڭ بايىمىن دېۋ،
 «اونىڭدا اوسى بىر زور آيىبى اېدى؛
 «مالىنان اودا آيرىل ب جۇرداي بولدى،
 «ساۋداسى سىن ب ئاغى نايىب اېدى.»

«ساناسام تول ب جانر اوسىداي كېر؛
 «قاناعات بايىدىم دې ب اېتىبەيتن كوب؛
 «سازايى چىر كىدەردىڭ جاي تۇرماغان،
 «خۇدايا، بېر گەنىگە مڭ چۇ كر دې ب!»

سول جېردە خاپىر چىغا قدر كېلىپ،
 «جۇرۇقچى اېم» دېدى، «آياب سىرتدان كور ب؛
 «دور باكنىڭ اۇزن آچ ب توس بىچارا -
 «مېن سېنى بايىتايىن آلتىن بېرىپ.
 «جالغز - اق بىر چارتى بار آل اېسىگە،
 «تۇسكەننىڭ بارى آلتىن دور با اچىنە؛
 «دور بادان جېر گە تۇسسە توزاڭ بول ب
 «جۇمساقۇغا جارامايدى پايدا اسيگە.»

«كورەمن دور باڭ اېسكى ناچار اېكەن؛
 «قزىغىب قزارماسن اونچا چىكەكەڭ.
 «آلتىدى قانچا آلساڭدا آيامايىمەن -
 «بىراق بۇل دور باڭ سېنىڭ چىدارما اېكەن.»

خاپىر چى اېندى فاراب تۇرسىن نەچك؟
 دور باسن توسا بېردى اۇزن چىچىب.
 سىلابېر نوگىلەر دې ب قورقبا دېدى،
 بولغان مېن دور بام اېسكى اېمەس تېسك.

ساۋلدا ب قۇيلىدى آلتىن دور باسینا.
 خاير چى ساغاندا باي بولماستبا؟
 عبر غانا ء اوزى تۇگل آفوله تى مېن،
 بايرلق بولدى تابقان اولجاسینا.

آى، جانم! قدر آیتىدى، «اپندى جېتەر؛
 «قاناعات و اقتد بولدى اېتەر؛
 «جارىلب كېتسە بايغۇس دور باڭك اېسكى -
 آلتىن دار راسۋاى بولار بېكەر».

- سالا ء تۇس آلدە بولسا بتە گە؛
 «جارلسىن بېت آلدینا دور با نېسگە؟
 «سالا بېر آلتىن ارڭك تاۋسلىماسا،
 «دور با، اۇچن جاريلار دېب قايسى جېمە

- آل تولدى دور باڭك ء آبدان جېتەر جانم!
 «جارىلار تغز داساڭك كېتەر جانم!
 آز بايلىق اېمەس بۇدا بلە بلسەڭك،
 «تويماسدق اېتە بېرمە بېكەر جانم!»

تاغىدا سالچى، سال دېب اېمىنەدى؛
 چداماى دور با اېندى سوگىلەدى؛
 قازنا دور با تولغان بۇر مېنۇندا
 ساۋ اېتېب بارى چېرگە توگىلەدى.

توگىلب آلتىن بولدى توزاڭك مېن چاڭك؛
 خاير چى اۇزن آچب اوتر اڭك - تاڭك.
 «تابلاب اوز گەلەردى اېه، خاير چم!
 «قاناعات اېتتە گەن سوڭك دېۋچى اېڭك سازاڭك.

«آز بايلىق اېمەس اپى سېنىڭدە اولجاڭ -
«قىزىغ دېمەگەندە جۇرتدان اوزام».

اوسى مېن قىسقارتامىن سوزدى جاى - آق؛
اوستىنە جىغلىغاننىڭ سالماى تايلاق؛
كزنى قاناغاتقا اۇدارايىن -
قام كوڭل خاير چىغا تىمەي آياق؛
تاناغات جۇزى قارا جولامايىتىن
بېمىنە بىر بايلىق بېن ناق آرازداى - آق.

38

اۈلەس

قوسىلىپ بىر نېچە ادام اورنىقاداسىب؛
اۈزى سالاب اورنىسايدان دۇكەن آچىب؛
ساۋداسى جۇغمىدى بوب بايب اۈبان؛
چاد بولاب كوڭلدەرى سۇفۇداى تاسىب؛
آقچانى توبەدەى غىب اۈزىب قويىب،
اۈلەسب اوتىر اپى چۇفۇلداسىب؛
اۈزى جانب بارادى دېپ خايار بېردى
جۇگىرىب كېلىب برەۋ تۇسى قاچىب.

«جۇرگىدەر» برەۋى آيتىدى، «بارايىق دېپ،
اېسەبىكە قايتىب كېلىب سالايتىق دېپ.
- آيتادى اېكىنچىسى: مڭ سومم كېم
توقتاڭدار سونى اۈۈەلى سانايىق دېپ
- كېم، دېسى - اېكى مېم! جانا بىرى،
«قاراڭدار! آب انق تۇر كېمى مە!»

— «قوى» دېسىمى اوزگەلەرى «بۇل اوترك:
بولماسا كېرەك خانە اونداى ءارى»،
تاۋسا آلمان سوزدەرىنىڭ ءبارن تېرىب،
آيتەۋر زور جانجالداڭ كىردى تۇرى.

ءبر ئالاي اپرەگىس بېمىن مېزىگل ءاوتىدى؛
اۋمۇتىدى جانجالداىس ءبارى دە ءاوتىدى.
اپسەبىڭكە بتۇۋىنە اوت قارارما؟
اوداغى تۇتىندە تىب كېلىپ جېتىدى.
چىغارغا چول جوق، جالن قاماب آلغان—
ءبارى دە مال مۇلكى مېن كۇيب كېتىدى.

اويلاساڭى واقىغا اپمەس بولمايتۇغىن:
اپل قايدا ءاوزن داۋدان قورغايتۇغىن؛
خازرگى پايداسىنا ءبارى جېتىك،
آدام آر آلدىن قاراب بولجايتۇغىن؛
آكۇدىغان ءبرن ءبرى جاۋدان جامان
بايقاسان اپل بېلىگىسى اوڭبايتۇغىن.

بۇل بېلىگى تاپىلىپ تۇر ءبىزىڭ جۇرتدان؛
ئالاسىب ءبىر ءبىرىنىڭ ءجۇزىن جوتقان.
آلدانب اراداڭى داۋ چارىنا—
قانەردەن قاپەرى جوق كېلەر سىرتدان.

اوزەن مېن قاراسۇۋ.

قاراسۇۋ اوزەنگە آيتىدى: «غاجاب مۇنىڭ!
«مېزگىلىڭ بارما سىرا تاپار تىنم؟»

«تاسيسىڭ بىردە كېمە، بىردە سالدۇر،
 «قايدىڭ اېسەبى جوق سانسىز مېڭىن.
 «شۇۋۇڭدا كۇندىر تۇنى تىنچىق جوق
 «قالايچا چار چامامىسىڭ جارقىتىغىم؟
 «بېيىنەتم مېنىڭ اېڭەر سېنىدەي بولسا،
 «بىر كۇندە ئوزبەس اېدىم ئاق بۇل چىم.
 «بايقاسام سالىستىر ب ساغان قاراب،
 «راخات اۇجماخ مېنىڭ كورگەن كۇنىم.
 «اول راس سېنىدەي اتاق دايسىم جوق.
 «آيىندى بۇيرالانغان آغىسىم جوق.
 «پلاندا اوزىندى دا كوب آلمايمن،
 «قاغازغا سىماي تۇرقم اونچا اوزن بوب؛
 «سوندا دا مېنىدەي راخات كورمەك قايدا!
 «بېيىنە بىر مامق ئوسەك تۇبىم مايدا.
 «جۇمس جوق، وايم جوق، مېن بىر خانم
 «سالدىر بېلىدەن ئوسەك جاتقان جايغا
 «اېسەبىسىز راخاتم بېيىنەتم كېم.
 «دېرىسىڭ كورگەن كۇنىڭ مېنىڭ مېن تېڭ؟
 «اۋستىمەن كېمەلەر مېن سالدۇر تۇڭل،
 «جېل قايقى تىم بولماسا جۇرمە اېسەن.
 «تۇسەدى چاپراقدار كېيدە غانا،
 «آيندا اېسكى - اۋچ رېت كوب بولسا اېڭ.
 «مازامدى جېلدە آلمايدى تومەن اويدا
 «قوزغالمى اويقلى - اويان جانقان بويغا؛

«اوسنچا آۋرە بولۇپ چۇرگەنىكە،
«قالامن عاجابدان خيال اوبىغا».

سول چاقدا اوزەن آيتدى: «توقتا، نادان
سوز كىدى چىن قىلما جوققا، نادان!

«ئاسمدى آۋرە چىك پايداسز دېپ،
«يىلمەسەڭ قۇر اوترىك سوقبا، نادان!
«آغىن مېن سۇۇ زور ايار دېگەن فايدا؟
«مۇنداى عسوز خابار كىدا جوقبا، نادان؟

«زورايىب بولدىم اوزەن آققانم مېن؛
«سېندەى بوب تېكىكە قاراب جاتىپادىم مېن.

«تولترب اوى سالانى جىدا سۇۇغا.

«كىلتردىم كوكبە پايدا تابقانم مېن.
«جاياسا چىر جۇزىنە دابىس دا كىقم،

«اونى دا قاراب جاتىب تاپىپادىم مېن.

«بويم مېن اوسى آققان آلماي دامل،

«آغارمن آلدە بولسا نېچە جۇز جىل.

«سۇالب اوغان دېين جاتقان سېنىڭ
«دۇنيادا آنىڭ قالماس سۇۇڭ تۇڭل».

آيتىدىغان پېر چتەمە، يا كى جىدا؛

آيتەۋر، اوزەن عسوزى چقىدى چىغا.

سول آققان قالىپىنان جا كىلماسدان،

جۇزدەردەن آسب آلب كېتىدى مېگىغا.

سۇال: قوم عتۇسب، بالدىر باسب،

قارا سۇۇ قۇرىى پېردى جىدان جىغا؛

سارقىلب، اون جىل بولماي، دىمى ئېتىب،

سۇۇ دېگەن جۇغلىدى اتى آخرىدا.

مېسالى اۈلۈكەن اوزەن تىباي آققان،
 خالقدار مېخنات چېگب راخات تابقان؛
 چېتتېسب غىلام اوزەر بار چاسينا،
 تولىب تۇر خاناسنا قونغان باقدان.
 بېگىزەيمەن قارا سۇۋدى قازاق ساغان،
 تالپىباي تالاب اويلاپ قاراب جاتقان.
 بارادى قاتار جۇرتىڭ ٴبارى اوزب،
 الگەرى جىلجىمايسىڭ جالغىز اتتام.
 اويانب جانجاغىڭما سال كوزىڭدى
 تىزبىڭگە چېتتېبەي قالماس قامسىر جاتقان.
 اوتكزب واقتىدى اوكينەرسىڭ.
 بالەدەن باسقا كېلىمەي دېيىمەن ساقتان.

قازاغم سال قۇلاڭىڭ ناقلېما؛
 تۇسىنىب آيتقان دوسىق اقلېما؛
 سۇز اېمەس اېر كەندە اېرمەك اېتكەن،
 آتارم جانىم آچب جاقنىما؛

۱. ۲. ۳.

كېلەدى قارا جىلان چاغايىن
قاپىسىن اۇيقتاغاندا تاپايىن دېيىپ؛
مالچىنى سول واقتدا ماسا چاقدى.

اوياتى بۇل بالەدەن قاغايىن دېيىپ؛
اۇيقيسىن مالچى اوڭرى آچىباي تۇرىپ،
اولتردى چاغىب تۇرغان ماسانى اۇرىپ؛
كوتەرب چەردەن باسن بىر آزدان سولك،
قارادى جانجاغينا موينى بۇرىپ؛
جلاندى كورگەن چاقتا مالچى اوڭدى،
دوستىغىن سارماسانك سوندا اۇغىب.

C. X.

سوزمنىڭ سىركىبە كۆدەر چوللاتقىغىن؛
دېمەك كۆدەر سوز، جازۇقۇغا اولاتقىغىن؛
جلاندى مالچى كورىپ بولغاننان سولك
كېلەدى بىر بىرىنە چوللاتقىغىم.

К. С. П. БИБЛИОТЕКА
И. А. С. ПУШКИН

مىسالى قازاق مالچى اۇيقتاپ جانقان؛
جلاندى بالە اۇي آڭدىپ ياتقان.
تروپىدا انك قالماس سىز

آيتىدىغان پېر چتەمە، يا
آيتەۋر، اوزەن سوزى چقدى بىن چاققان
سول آققان قالپىنان چاڭگىلماسدان، ي دېيىپ؛
جوزدەردەن آسپ آلب كېتىدى مۇڭغا.
سۇال، فوقم عتۇسب، بالدر باسب،
قارا سۇقۇرۇپى بېردى جلدان چلقا؛
سارقىلب، اون جل بولماي، دىمى بىت،
سۇز دېگەن جۇغلىدى اتى آخىرىدا.

۱۷۱